

Принципи ефективного інтерв'ю для розслідування та збору інформації

Травень 2021

За підтримки

association pour la prévention de la torture
asociación para la prevención de la tortura
association for the prevention of torture

UiO : Norwegian Centre for Human Rights
University of Oslo

Перекладено

Funded by
the European Union

Принципи ефективного опитування та збору інформації під час розслідування злочинів

У травні 2021 року експертний комітет з управління, підтриманий Ініціативою проти катувань, Асоціацією боротьби проти катувань та Норвезьким центром прав людини, підготував документ. Доступно за адресою: www.interviewingprinciples.com

Ініціатива проти катувань (KKI) була розпочата у 2012 році як частина проєкту школи права Американського університету у Вашингтоні з прав людини та гуманітарного права. Її метою було розширення роботи колишнього спеціального доповідача ООН з питань катувань Хуана Е. Мендеса щодо досягнень у сфері законодавства та правозастосування проти катувань. Ініціатива проти катувань прагнула розширити знання про катування та інші жорстокі види поводження у світі, формувати більш справедливі та відповідальні практики забезпечення правопорядку, а також об'єднати глобальні мережі, що борються з катуваннями. Участь у стратегічних дослідженнях, сприяння інформуванню та освіті, зміцнення навичок у судових процесах — усе це дало змогу KKI зробити важливий внесок у боротьбу з катуваннями та іншими жорстокими формами поводження, а також у сферу їх запобігання, допомагаючи розширювати глобальний рух. www.american.edu/cli/impact/initiatives-programs/center/ati/

Міжнародна асоціація боротьби проти катувань (ККА), заснована у 1977 році в Женеві, працює в усьому світі для скасування катувань та жорстоких форм поводження через практичні заходи, включаючи моніторинг місць утримання, підтримку програм захисту та здійснення заходів з реабілітації жертв. Асоціація відіграє провідну роль у розробці міжнародних стандартів та механізмів щодо катувань та інших форм жорстокого поводження, включаючи Факультативний протокол до Конвенції проти катувань (ФПКПК) та Національні превентивні механізми. Працюючи на національному, регіональному та міжнародному рівнях, ККА співпрацює з державними інституціями, національними правозахисними інституціями та громадськими організаціями. www.apr.ch

Норвезький центр прав людини (NCHR), заснований у 1987 році в Університеті Осло, веде наукові дослідження, надає навчання та бере участь у міжнародних програмах. NCHR працює у сфері права, політичної науки, соціальної антропології, географії та філософії. Центр приділяє особливу увагу зв'язку між наукою, освітою та застосуванням знань на практиці. www.jus.uio.no

Це видання підготовлене на основі роботи COST Action, CA21128, за підтримки COST (Європейське співробітництво у сфері науки та технологій).

COST (Європейське співробітництво у сфері науки та технологій) — це фінансуюча організація для досліджень та інноваційних мереж. Наша діяльність допомагає поєднувати дослідницькі ініціативи по всій Європі та дозволяє вченим розвивати свої ідеї, обмінюючись ними з колегами. Це підсилює їхні дослідження, кар'єру та інновації.

www.cost.eu

Макет, дизайн та ілюстрації:
Магдалена Кастрія, 2021 рік

Редактор мови:
Юлія Хомич

Передмова

Попри наявність суттєвої нормативно-правової бази, що забороняє катування й інші форми жорстокого поводження (у будь-який час і за будь-яких обставин, навіть у збройних конфліктах або надзвичайних ситуаціях) під час допитів державними посадовими особами, практика застосування катувань продовжується у всьому світі. Не відбувається й ефективного застосування на практиці гарантій захисту осіб, позбавлених волі. У процесі виконання функцій Спеціального доповідача ООН з питань катувань я зауважив, що найчастіше катування та примус застосовують під час допиту підозрюваних з метою отримання зізнань чи свідчень проти інших. Саме тому у 2016 році я подав тематичну доповідь до Генеральної Асамблеї ООН, у якій визнано можливості й запропоновано подальші кроки¹.

У доповіді вказується на наявність великого масиву наукових знань, які підтверджують, що методи отримання інформації, засновані на психологічному контакті й позбавлені тиску є найбільш ефективними. Водночас ретельні емпіричні дослідження показують, що катування й інші види жорстокого поводження є неефективними й контпродуктивними методами допиту. У цьому контексті доповідь закликає до розробки набору міжнародних стандартів інтерв'ю, які за своєю природою охоплюють застосування правових і процесуальних гарантій органами влади.

Цей документ є результатом цього заклику. Ці Принципи розроблені на основі досвіду багатьох країн, де правоохоронні органи та сили безпеки використовують ефективні допити й мають кращі результати в отриманні точної та достовірної інформації. Отримання інформації у такий спосіб дозволяє зберегти доброчесність і професійність інтерв'юерів та підвищити довіру громадян до своїх органів влади.

Принципи, які ми наводимо тут, по суті, є визнанням того, що результат допиту взаємопов'язаний із можливістю особи повністю користуватися своїми правами на кожному етапі взаємодії з державними органами, незалежно від назви таких зустрічей: розмови, допити, інтерв'ю або опитування. Це альтернатива ризику отримання свідчень під примусом і жорстокості катувань, а також визнання того, що ця тактика веде до неправдивих

1. А/71/298, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 5 серпня 2016 року. Див. також А/HRC/RES/31/31, Резолюція Ради ООН з прав людини. 24 березня 2016 року.

зізнань, несправедливих судових процесів і підриває здійснення правосуддя. Як заявив Європейський суд з прав людини, жодна правова система, що ґрунтується на верховенстві права, не може дозволити допуск доказів, отриманих за допомогою катувань, оскільки судовий процес є наріжним каменем верховенства права, і застосування катувань завдає йому непоправної шкоди².

Ці Принципи розробили експерти в галузях інтерв'ю, правоохоронної діяльності, кримінальних розслідувань, національної безпеки, військової справи, розвідки, психології, кримінології та прав людини з усього світу. Керівництво процесом розробки цих Принципів здійснював Міжнародний керівний комітет із 15 членів, який прагнув обґрунтувати роботу на широкій емпіричній дослідницькій базі, задокументованому передовому досвіді, чинному міжнародному праві та професійній етиці. Фінальний текст є результатом чотирьох років аналізу й досліджень у взаємодії з Консультативною радою, до якої входять понад 80 експертів із більш ніж 40 країн. Керівний комітет проводив безпосередні консультації з представниками правоохоронних органів та іншими зацікавленими сторонами на засіданнях, що відбулися в Бразилії, Тунісі й Таїланді.

Настав час зробити цей передовий досвід універсальним і розповсюдити його між слідчими у кримінальних справах, усіх правових культур та серед фахівців, які проводять інтерв'ю з найрізноманітнішими законними цілями. Ці Принципи можуть допомогти міжнародному співтовариству й стануть в пригоді під час розробки нормативно-правової бази для ефективних допитів, що дозволяють уникнути порушень прав людини, а саме катувань і жорстокого поводження, а також зробити розслідування злочинів і запобігання їм значно ефективнішими та більш послідовними.

Хуан Е. Мендес (Juan E. Méndez),
Співголова Керівного комітету експертів

2. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), *Ćwik v. Poland*, № 31454/10, рішення, 5 листопада 2020 року.

Список авторів

Керівний комітет

(виступають у своїй індивідуальній ролі)

Хуан Е. Мендес (Juan E. Méndez),
співголова (колишній Спеціальний
доповідач ООН з питань катувань; декан
факультету, Ініціатива проти катувань,
Вашингтонський юридичний коледж
Американського університету)

Марк Томсон (Mark Thomson),
співголова (колишній Генеральний
секретар, Асоціація з питань запобігання
катуванням)

Рей Булл (Ray Bull) (професор у сфері
кримінальних розслідувань, Університет
Дербі; заслужений професор судової
психології, Університет Лестера)

Марк Фаллон (Mark Fallon) (колишній
спеціальний агент із протидії тероризму,
Військово-морська служба кримінальних
розслідувань, Міністерство оборони США;
співзасновник проєкту Aletheia,
Коледж кримінального судочинства
імені Джона Джея)

**Вероніка Інестроза Арена (Verónica
Hinestroza Arenas)** (експертка
з міжнародного права в галузі прав
людини; колишня старша юристка
програми, Інститут прав людини
Міжнародної асоціації юристів, Латинська
Америка)

Заза Наморадзе (Zaza Namoradze)
(директор, Ініціатива Відкритого
суспільства з правосуддя, Берлінський
офіс)

Гевін Оксбург (Gavin Oxburgh)
(професор кафедри поліцейської,
Нортумбрійський університет, Велика
Британія; колишній працівник відділення
спеціальних розслідувань поліції
Королівських ВПС)

Пау Перес Салес (Pau Perez Sales)
(клінічний директор, Centro SiRa, Мадрид;
головний редактор журналу з реабілітації
жертв тортур і запобігання катуванням
Torture)

Асбьорн Рахлю (Asbjørn Rachlew)
(Суперінтендант норвезької поліції,
Осло; запрошений науковий працівник
Норвезького центру з прав людини)

Тереза Риттер (Therese Rytter)
(юридична директорка, DIGNITY;
віце-президентка Європейського комітету
з питань запобігання катуванням)

Мері Шоллум (Mary Schollum)
(консультантка; колишня радниця, поліція
Нової Зеландії та Коледж поліції Великої
Британії)

Ребекка Шеффер (Rebecca Shaeffer)
(юридична директорка, Fair Trials
International, Північна та Південна Америка)

association pour la prévention de la torture
asociación para la prevención de la tortura
association for the prevention of torture

UiO Norwegian Centre for Human Rights
University of Oslo

Рут Секінді (Ruth Ssekindi) (директорка Комісії з прав людини Уганди)

Ліліан М. Штайн (Lilian M. Stein)
(професорка психології, Pontifícia Universidade Católica do Rio Grande do Sul, Бразилія)

Шон Тейт (Sean Tait) (Директор, Африканський форум цивільного контролю за діяльністю поліції)

Триінституційна координація

Редакційні групи

(виступають у своїй індивідуальній ролі)

Соломон Аразе (Solomon Arase)
(юрист-практик і консультант із питань безпеки; колишній Генеральний інспектор поліції, поліція Нігерії)

Стівен Дж. Барела (Steven J. Barela)
(старший науковий працівник Женевського університету)

Алексіс Комнінос (Alexis Comninou)
(юридичний радник, Асоціація з питань запобігання катуванням)

Ванесса Драммонд (Vanessa Drummond) (помічниця директора, Ініціатива проти катувань)

Луїза Едвардс (Louise Edwards)
(директорка з досліджень і програм, Африканський форум цивільного контролю за діяльністю поліції)

Вероніка Хінестроза Арена (Verónica Hinestroza Arenas)

Джонатан Горовіц (Jonathan Horowitz)
(колишній старший юрист, Ініціатива Відкритого суспільства з правосуддя)

С'юзен Кемп (Susan Kemp) (комісарка, Шотландська комісія з прав людини)

Гісле Кванвіг (Gisle Kvanvig) (керівник секретаріату UNPOL, Норвезький центр з прав людини)

Енн Ларді (Anne Lardy) (юридична координаторка, Міжнародний комітет Червоного Хреста; колишня радниця з питань правових питань і тримання під вартою, Асоціація з питань запобігання катуванням)

Крістіан Мейснер (Christian Meissner)
(професор психології, Університет штату Айова)

Андра Ніколеску (Andra Nicolescu)
(старша радниця з правових та політичних питань, Асоціація з питань запобігання катуванням)

Гевін Оксбург (Gavin Oxburgh)

Алка Прадхан (Alka Pradhan) (радниця з прав людини у військових комісіях затоки Гуантанамо; викладачка права, Університет Пенсильванії)

Асбьорн Рахлю (Asbjørn Rachlew)

Тереза Риттер (Therese Rytter)

Мері Шоллум (Mary Schollum)

Рут Секінді (Ruth Ssekindi)

Шон Тейт (Sean Tait)

Вайлдер Тайлер (Wilder Tayler) (керівник
Національного превентивного механізму,
Уругвай)

Редакційна група голів

Стівен Дж. Барела (Steven J. Barela),
редактор

Барбара Бернат (Barbara Bernath)
(генеральна секретарка, Асоціація
з питань запобігання катуванням)

Алексіс Комнінос (Alexis Comninos)

**Ванесса Драммонд (Vanessa
Drummond)**

Андра Ніколеску (Andra Nicolescu)

Консультативна рада

(виступають у своїй індивідуальній ролі, склад станом на 27 серпня 2021 року)

Уджу Агомох (Uju Agomoh) (виконавча директорка, Програма з реабілітації та захисту в'язнів, Нігерія)

Лоуренс Елісон (Laurence Alison) (завідувач кафедри судової та слідчої психології, Університет Ліверпуля)

Рашид Альмансурі (Laurence Alison) (генеральний департамент судової науки та кримінології, поліція Дубая, Об'єднані Арабські Емірати; Центр судово-медичного інтерв'ювання, Портсмутський університет)

Пол Ангаман (Paul Angaman) (президент, Міжнародна федерація діяльності християн за скасування катувань)

Ігор Арех (Igor Areh) (доцент кафедри судової психології, факультет кримінального правосуддя та безпеки, Мариборський університет, Словенія)

Ромел Регаладо Багарес (Romel Regalado Bagares) (колишній виконавчий директор, Центр міжнародного права, Філіппіни)

Стівен Дж. Барела (Steven J. Barela)

Гері Барр (Gary Barr) (виконувач обов'язків директора (у відставці), програма ICITAP, Міністерство юстиції США)

Рафаель Баррето Соуза (Rafael Barreto Souza) (координатор ініціативи, Програма розвитку ООН в Бразилії та Національна рада правосуддя; дослідник, Університет Бразилії LabGEPEN/UnB)

Сара Белал (Sarah Belal) (виконавча директорка, Проєкт із правосуддя, Пакистан)

Юрій Белоусов (начальник Департаменту протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах, Офіс Генерального прокурора України; колишній працівник поліції України; колишній керівник Національного превентивного механізму України)

Грегг Блош (Gregg Bloche) (професор кафедри права, політики й етики в галузі охорони здоров'я, Джорджтаунський університет)

С'юзен Брендон (Susan Brandon) (колишня керівниця науково-дослідної програми, група допитів особливо важливих затриманих – HIG, США)

Ілзе Брендс Керіс (Ilze Brands Kehris) (помічниця Генерального секретаря ООН з питань прав людини)

Ед Кейп (Ed Cape) (заслужений професор, Університет Західної Англії, Бристоль)

Ендрю Клапхем (Andrew Clapham) (професор, Женевський інститут міжнародних відносин та розвитку)

Джаміль Даквар (Jamil Dakwar) (директор програми з прав людини, Американський союз громадянських свобод)

Луїс Декмар (Louis Dekmar) (начальник поліції, Департамент поліції Лагранджа, США; колишній президент IACP)

Каталіна Девандас Агілар (Catalina Devandas Aguilar) (амбасадорка Коста-Ріки при ООН в Женеві, колишня Спеціальна доповідачка ООН з прав людей з інвалідністю)

Сантані Діцаябут (Santanee Ditsayabut) (експертка-прокурорка, директорка Секретаріату Інституту Нітіваджра, Генеральна прокуратура Таїланду)

Грем Досетт (Graham Dossett) (колишній суперінтендант поліції Великої Британії; запрошений працівник Правозахисного центру Есекського університету)

Фернанда Дос Коста (Fernanda Doz Costa) (заступниця директора, Amnesty International, Північна та Південна Америка)

Еліс Едвардс (Alice Edwards) (керівниця Секретаріату, Ініціатива Конвенції проти катувань)

Хатем Ессаєм (Hatem Essaiem) (комісар Африканської комісії з прав людини та народів)

Малкольм Еванс (Malcolm Evans) (колишній голова Підкомітету ООН із запобігання катуванням)

Івар А. Фахсінг (Ivar A. Fahsing) (головний детектив, доцент Норвезького поліцейського університетського коледжу)

Лорел Е. Флетчер (Laurel E. Fletcher) (клінічна професорка права, Каліфорнійський університет, Берклі, юридичний факультет)

Сабіна Фредерік (Sabina Frederic) (Міністерка безпеки, Аргентина)

Йоган Фріштедт (Johan Friestedt) (колишній керівник відділу, Секретаріат Європейського комітету з питань запобігання катуванням)

Фіона Габберт (Fiona Gabbert) (професорка, Голдсмітський коледж, Лондонський університет)

Ендрю Гілмор (Andrew Gilmour) (колишній помічник Генерального секретаря ООН з прав людини; виконавчий директор Фонду Берггофа)

Микола Гнатовський (колишній президент Європейського комітету з питань запобігання катуванням; професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Роберт Голдман (Robert Goldman) (президент, Міжнародна комісія юристів)

Алістер Грем (Alistair Graham) (старший слідчий Міжнародного кримінального суду)

Енді Гріффітс (Andy Griffiths) (колишній детектив поліції Великої Британії; запрошений науковий працівник Портсмутського університету; партнерський стипендіат, Університет Нью-Йорка)

Гіслі Гуджонссон (Gísli Guðjónsson) (заслужений професор судової психології, Лондонський королівський коледж, Інститут психіатрії, психології та неврології)

Джилл Хайне (Jill Heine), попередня редакторка (колишня юридична радниця, Amnesty International)

Ліза Генрі (Lisa Henry) (генеральна секретарка Міжнародної ради з реабілітації жертв катувань)

Джоель Ернандес (Joel Hernandez) (комісар Міжамериканської комісії з прав людини)

Крістоф Хейнс (Christof Heyns), який, на жаль, помер 28 березня 2021 року (колишній член Комітету ООН з прав людини; професор, Преторійський університет)

Лорен Хоуп (Lorraine Hope) (професорка, Портсмутський університет)

Чін-Ю Гуан (Ching-Yu Huang) (викладачка, Кільський університет)

Вінсент Якопіно (Vincent Iacopino) (колишній старший медичний радник, Physicians for Human Rights; ад'юнкт-професор медицини, медична школа Міннесотського університету)

Марина Ільмінська (Marina Ilminska) (старша радниця з питань політики, Ініціатива Відкритого суспільства з правосуддя)

Сюзанна Джаббур (Suzanne Jabbour) (голова Підкомітету ООН із запобігання катуванням; виконавча директорка Центру реабілітації жертв катувань і насильства RESTART, Ліван)

Тагрід Джабер (Taghreed Jaber) (регіональна директорка з питань Близького Сходу та Північної Африки, Міжнародна реформа кримінально-виконавчої служби – PRI)

Стівен М. Клейнман (Steven M. Kleinman) (полковник ВПС США у відставці, офіцер розвідки, США)

Чен Лей (Cheng Lei) (професорка, юридичний факультет Китайського університету Женьмінь)

Річард А. Лео (Richard A. Leo) (професор, Університет Сан-Франциско)

Маша Лісіцина (Masha Lisitsyna) (старша керівна юристка, Ініціатива Відкритого суспільства з правосуддя)

Маргарет Мей Маколей (Margaret May Macaulay) (комісарка Міжамериканської комісії з прав людини)

Лучано Маріс Мая (Luciano Mariz Maia) (заступник Генерального прокурора Федеральної прокуратури Бразилії)

Девід Маршалл (David Marshall) (запрошений викладач, юридичний факультет Єльського університету; радник з питань юстиції, Канада)

Роберт Макфадден (Robert McFadden) (колишній спеціальний агент, Військово-морська служба кримінальних розслідувань, США)

Нільс Мельцер (Nils Melzer) (Спеціальний доповідач ООН з питань катувань; кафедра прав людини Женевської академії міжнародного гуманітарного права та прав людини)

Ребекка Мілн (Rebecca Milne) (професорка, Портсмутський університет)

Єнс Модвіг (Jens Modvig) (медичний директор, DIGNITY; колишній голова Комітету ООН проти катувань)

Анабелла Мусері (Anabella Museri) (Centro de Estudios Legales y Sociales, Аргентина)

Макіко Нака (Makiko Naka) (професорка психології, Університет Ріцумейкан; почесна професорка, Університет Хоккайдо, Японія)

Манфред Новак (Manfred Nowak) (незалежний експерт ООН з питань позбавлення волі дітей; колишній Спеціальний доповідач ООН з питань катувань)

Шейн О'Мара (Shane O'Mara) (професор, Дублінський коледж Трініті, Інститут неврології)

Густаво Пальмієрі (Gustavo Palmieri) (директор Національного університету де Ланус; член Національного превентивного механізму Аргентини)

Єлена Пеїч (Jelena Pejić) (старша юридична радниця, Міжнародний комітет Червоного Хреста)

Мартін Павелл (Martine Powell) (професорка, Університет Гріффіта, Квінсленд; директорка-засновниця, Центр процесуального інтерв'ю, Кримінологічний інститут Гріффіта)

Девіка Прасад (Devika Prasad) (старша консультантка, Проєкт 39А, Національний юридичний університет Делі, колишня керівниця Програми поліцейських реформ, Ініціатива з прав людини Британської Співдружності)

Дінна Прапто Рахарджа (Dinna Prapto Raharja) (колишня представниця, Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини; доцентка, Університет Бінус, Індонезія)

Сіма Сайфі (Seema Saiffee) (наукова співробітниця юридичного факультету Університету Пенсильванії; колишня старша адвокатка та клінічна директорка проекту Innocence («Невинність»))

Марта Сантос Паїс (Marta Santos Pais) (колишня Спеціальна представниця Генерального секретаря ООН з питань насильства над дітьми)

Маргарет Саттертвейт (Margaret Satterthwaite) (професорка, Центр з прав людини та глобального правосуддя, Юридична школа Нью-Йоркського університету)

Стефані Селг (Stephanie Selg) (колишня радниця з питань запобігання катуванням, ОБСЄ, Бюро демократичних інститутів та прав людини)

Крістоф Селлі (Christophe Sellie) (заступник начальника поліції Sûreté, кантональна поліція Во, Швейцарія)

Мандіра Шарма (Mandira Sharma) (засновниця, Форум адвокатури, Непал; старша міжнародна юридична радниця, Міжнародна комісія юристів)

Майкл Скеркер (Michael Skerker) (професор, Військово-морська академія США)

Руперт Скілбек (Rupert Skilbeck) (директор, REDRESS)

Кевін Сміт (Kevin Smith) (національний радник з питань вразливих свідків, служба підтримки розслідувань тяжких злочинів, Національне агентство з боротьби зі злочинністю Великої Британії)

Ставрула Сукара (Stavroula Soukara) (доцентка кафедри судової психології, кафедра соціальних наук, Університет Нікосії, Кіпр)

Джеральд Штаберок (Gerald Staberock) (генеральний секретар, Всесвітня організація проти катувань – Organisation Mondiale Contre la Torture, OMCT)

Мішель Сент-Ів (Michel St-Yves) (судово-медичний психолог, Поліція Квебека, Національна школа поліції Квебека, Монреальський університет)

Наталія Таубіна (Natalia Taubina) (директорка, Фонд «Громадський вердикт», Росія)

Серра Текін (Serra Tekin) (викладачка психології, Лондонський університет Саут-Бенк)

Морріс Тідбол-Бінц (Morris Tidball-Binz) (клінічний ад'юнкт-професор судової медицини, Університет Монаша; Спеціальний доповідач ООН з питань позасудових сумарних або свавільних страт)

Соледад Вілбьягра де Бідерманн (Soledad Villagra de Biedermann) (колишня членкиня Робочої групи ООН із самовільних затримань; професорка Католицького університету Асунсьйона, Парагвай)

Пітер Ведель Кессінг (Peter Vedel Kessing) (член Комітету ООН з питань запобігання катуванням, старший дослідник, Данський інститут прав людини)

Майкл Зандер (Michael Zander) (заслужений професор права, Лондонська школа економіки)

ЗМІСТ

i Передмова

iii Список авторів

1 Вступ

6 Принцип 1. Про основи

6 Наукове підґрунтя

11 Правові основи

15 Основи, пов'язані з професійною етикою

17 Принцип 2. Про практику

17 Всеохопний процес

18 Точна та достовірна інформація

18 Правові гарантії

19 Перед інтерв'ю: створення середовища, вільного від примусу

27 Під час інтерв'ю: досягнення та підтримання взаєморозуміння

30 Завершення інтерв'ю: оцінювання й аналіз

32 Принцип 3. Про вразливість

32 Інтерв'ю в ситуації вразливості

33 Особи в ситуаціях підвищеної вразливості

35 Оцінка та реагування на ситуації підвищеної вразливості

36 Принцип 4. Про навчання

36 Спеціальна підготовка

38 Постійний професійний розвиток

39 Принцип 5. Про підзвітність

39 Інституційні процедури й огляд

40 Ефективне ведення документації

40 Запобігання та повідомлення

42 Зовнішній контроль та незалежний моніторинг

43 Скарги та розслідування

44 Відшкодування збитків

45 Принцип 6. Про реалізацію

45 Національні нормативно-правові бази

46 Інституційна культура та спроможність

47 Судові органи

48 Поширення Принципів

Вступ

1. Правоохоронці й інші слідчі органи, серед яких розвідка та збройні сили, відіграють важливу роль в обслуговуванні громад і підтримці громадської безпеки, виявляючи та розкриваючи злочини, запобігаючи їм, а також гарантуючи права людини. Будь-який процес розслідування та збору розвідувальних даних, які здійснюють такі органи влади, засновується на проведенні інтерв'ю.
2. У межах цього документа інтерв'ю визначається як структурована бесіда, коли одна особа (інтерв'юер) прагне зібрати інформацію від іншої (респондент або допитуваний) у межах будь-якого розслідування чи оперативної розвідки. Мета — отримати точну та достовірну інформацію, водночас дотримуючись прав людини. Тобто метою є виявлення фактів, а не отримання зізнання.

Мета й завдання: навіщо потрібні ці Принципи?

3. У всьому світі неправдиві зізнання й ненадійність інформації, отриманої під примусом та/або внаслідок допитів із порушеннями прав людини, призводять до ухвалення помилкових рішень, неправомірних засуджень і грубих судових помилок. Через поширену помилкову думку про те, що «катування працюють», допити, зокрема підозрюваних, невіддільно пов'язані з ризиками залякування, примусу та жорстокого поводження³. Використання такої практики під час допитів неефективне й навіть контрпродуктивне. Це може призвести до руйнівних наслідків для потерпілих, правопорушників, установ і суспільства в цілому. Такі методи, якщо вони становлять катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання (чи інші форми жорстокого поводження), повністю заборонені міжнародним правом.
4. Потрібно змінити культуру проведення допитів, замінивши звинувачувальні, примусові, маніпулятивні методи, покликані отримати зізнання, на інтерв'ю на основі взаєморозуміння. Цей підхід передбачає застосування правових і процесуальних гарантій протягом усього процесу інтерв'ювання, зменшуючи ризики жорстокого поводження, даючи надійнішу інформацію та допомагаючи забезпечити законний результат розслідування чи розвідувальної операції.
5. Принципи ефективного інтерв'ю для розслідувань і збору інформації поєднують законність із дедалі більшою кількістю потужних наукових досліджень щодо методів інтерв'ю, які дають змогу найбільш ефективно отримувати точну та правдиву інформацію від особи, яку допитують. Ці Принципи:
 - а. Допомагатимуть органам влади в підвищенні ефективності, справедливості й покращенні результатів розслідувань і збору розвідувальних даних, одночасно

3. А/71/298, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 5 серпня 2016 року, пункт 8.

захищаючи гідність та права людини усіх допитаних осіб. Вони ляжуть в основу розробки політики та сприятимуть всебічному впровадженню етичних і ефективних інтерв'ю у відповідних відомствах.

- b. Допомогатимуть органам влади й відомствам здійснювати комплексні реформи на інституційному рівні, а також вдосконалювати способи та підходи до проведення інтерв'ю, зокрема в контексті планування, навчання, визначення необхідних ресурсів і оцінки.
 - c. Використовуватимуться під час розробки навчальних програм, посібників та інших навчальних матеріалів.
 - d. Дадуть змогу правоохоронним органам та іншим посадовим особам змінити концептуальні підходи й інституційну культуру, замінивши орієнтовані на отримання зізнань методи на інтерв'ю на основі взаєморозуміння.
6. Принципи пропагують підхід, який допомагає забезпечити дотримання презумпції невинуватості та її застосування, винесення обвинувальних вироків проти винних осіб, виправдання несправедливо звинувачених осіб і здійснення правосуддя для потерпілих та суспільства в цілому.
7. Принципи дають змогу реалізувати Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, сприяючи розвитку справедливих, безпечних та інклюзивних суспільств із сильними інституціями, такими способами:

Проведення інтерв'ю

Отримання точнішої та правдивішої інформації під час інтерв'ю.

Посилення потенціалу, ефективності та професійності інтерв'юерів.

Припинення залежності від незаконних, неефективних і контпродуктивних методів допиту на основі примусу.

Забезпечення успішних і доступних методів та способів із мінімальними ресурсами.

Забезпечення ефективніших заходів для збору інформації.

Системи правосуддя

Сприяння підвищенню довіри населення та співпраці з органами кримінального правосуддя.

Підтримка верховенства права.

Відмова від практики отримання свідчень і неправдивих зізнань у результаті застосування катувань.

Зменшення обсягу недостовірної інформації, випадків неправомірних засуджень чи виправдувальних вироків і судових помилок.

Забезпечення цілісності судових процесів і ефективного здійснення правосуддя.

Права людини

Забезпечення відсутності примусу, катувань або інших форм жорстокого поводження щодо всіх осіб.

Захист фізичної та психічної недоторканості всіх осіб, які взаємодіють із державними органами.

Посилення поваги до прав людей, що перебувають у ситуації підвищеної вразливості.

Покращення застосування гарантій належного судочинства до всіх опитаних осіб.

Зменшення стимулів для працівників правоохоронної системи та системи судочинства в разі покладання на примусову тактику.

Сфера застосування: до яких ситуацій застосовуються Принципи?

8. Принципи застосовуються до всіх інтерв'ю, які проводять посадові особи, що збирають інформацію, наприклад поліція, розвідка, військові, адміністративні органи або інші особи, що діють в офіційному статусі. Сюди належать різні форми інтерв'ю, які можуть проводити працівники розвідки, зокрема стратегічні й тактичні інтерв'ю та допити, які здійснюють військові й розвідувальні органи.
9. Підхід, викладений у Принципах, застосовується як до простих, так і до складних інтерв'ю, а також може бути легко застосований до повторних інтерв'ю.
10. Найпоширеніший сценарій, до якого застосовуються Принципи — це допити підозрюваних під час розслідувань у межах кримінального провадження. Однак Принципи також застосовуються до інтерв'ю свідків, потерпілих або будь-яких інших осіб (незалежно від їх статусу), що можуть мати для слідства таку ж цінність, як і допит підозрюваної особи. Для інтерв'ю всіх допитуваних потрібні однакові професійні навички та способи.
11. Принципи охоплюють строк від першого контакту органів державної влади з потенційним допитуваним до закінчення всіх його/її допитів. Водночас ефективно впровадження відповідних гарантій продовжується принаймні до завершення всіх пов'язаних судових процесів.
12. Правовий статус і обов'язки допитуваних та гарантії, що забезпечуються під час інтерв'ю, можуть різнитися залежно від того, чи допитуваного класифікують як підозрюваного чи обвинуваченого в кримінальній справі, або як потерпілого, свідка чи іншу зацікавлену особу, наприклад у військовому або розвідувальному контексті. Деякі зміни в характері або застосуванні таких гарантій, що стосуються певної категорії допитуваних, зазначені докладніше в цих Принципах.
13. У ситуаціях збройного конфлікту під час допиту/інтерв'ю осіб, що не стосуються здійснення кримінального правосуддя (наприклад, у тактичних або стратегічних умовах військовими та розвідниками), застосування певних правових гарантій може відрізнятися відповідно до положень міжнародного гуманітарного права, прав людини та національного права. Утім допит завжди має регулюватися цими Принципами.
14. Принципи були розроблені з розумінням того, що кожна держава, юрисдикція та організація різні й мають різне законодавство, політику та процедури. Стосовно підозрюваних, потерпілих, свідків та інших зацікавлених осіб можуть бути доречними різні стратегії й тактика, які можуть дещо відрізнятися залежно від характеру та контексту інтерв'ю. Тому в Принципах викладено загальний підхід до проведення ефективного інтерв'ю і не виділено жодної конкретної моделі. Однак, попри різницю в ситуації, типі та меті інтерв'ю, Принципи застосовуються під час проведення кожного інтерв'ю та засновуються на засадах науки, права й етики, що стосуються відповідної ситуації.

Аудиторія: Кому адресовані Принципи?

15. Принципи насамперед адресовані розробникам правил і органам влади, відповідальним за розробку, затвердження та здійснення правил проведення інтерв'ю та суміжних процесів у сфері правосуддя. До них належать органи виконавчої та законодавчої влади, керівники правоохоронних органів, навчальні заклади, дисциплінарні комісії або будь-які інші органи, що беруть участь у розробці та впровадженні законів, правил, підходів або методів, що стосуються інтерв'ю.
16. Принципи також стосуються фахівців з інтерв'ю та інших представників органів влади, які беруть участь у проведенні інтерв'ю, включно з правоохоронними органами, прокуратурою або органами збору розвідувальних даних, незалежно від їхніх функцій у тій чи іншій юрисдикції⁴.
17. Інші представники органів влади, які контактують з особами протягом інтерв'ю, наприклад юристи, судді, прокурори й захисники, також можуть застосовувати ці Принципи. Крім того, їх можуть застосовувати наглядові органи, представники громадянського суспільства, правозахисники й інші особи, які збирають інформацію в ситуаціях, розглянутих у цьому документі.
18. Держави мають вжити всіх належних заходів для інтеграції цих Принципів до національного законодавства, нормативно-правових актів, методів навчання, процедур і практики. Варто сприяти їх використанню серед правоохоронних органів, юристів та інших відповідних органів влади з метою забезпечити не лише максимально можливий захист усіх допитуваних осіб, але й отримати найбільш точну та достовірну інформацію під час інтерв'ю.
19. Держави-учасниці відповідних міжнародних договорів можуть мати конкретні зобов'язання, які виходять за межі положень, викладених у цих Принципах. Подібним чином усі держави зобов'язані дотримуватися норм звичаєвого міжнародного права, а також імперативних норм міжнародного права. Ніщо в Принципах не має тлумачитися таким чином, щоб звільнити будь-яку державу від повного виконання своїх зобов'язань відповідно до чинного міжнародного права.

4. Сюди належать юрисдикції, які використовують різну термінологію для опису нейтрального процесу допиту під час розслідування злочинів або збору розвідувальних даних. Тому це важливо для тих фахівців, які використовують «допит» як непримусовий метод для збору точної та достовірної інформації. Див. А/71/298, виноска 1 (примітка 3).

Принципи проведення ефективного інтерв'ю для розслідування та збору інформації

Принцип 1. Про основи

Проведення ефективних інтерв'ю базується на наукових, правових та етичних основах.

Принцип 2. Про практику

Ефективне інтерв'ю – це всебічний процес збору точної та достовірної інформації за умови забезпечення відповідних правових гарантій.

Принцип 3. Про вразливість

Ефективне інтерв'ю вимагає виявлення та задоволення потреб допитуваних осіб, що перебувають у ситуаціях вразливості.

Принцип 4. Про навчання

Ефективне інтерв'ю – це професійна діяльність, яка вимагає спеціального навчання.

Принцип 5. Про підзвітність

Для ефективного інтерв'ю потрібні прозорі та підзвітні установи.

Принцип 6. Про реалізацію

Запровадження ефективного інтерв'ю потребує жорстких національних заходів.

Принцип 1 ►

Про основи

Проведення ефективних інтерв'ю базується на наукових, правових та етичних основах.

20. Ефективне інтерв'ю має спиратися на результати емпіричних наукових досліджень, міжнародні правові стандарти й професійні обов'язки, засновані на цінностях. Коли ці основоположні елементи інтегровані в практичну діяльність, інтерв'юери можуть збирати точну та достовірну інформацію, забезпечуючи дотримання прав людини.

Наукове підґрунтя

Дослідження неефективної практики

21. Нещодавні дослідження, проведені фахівцями та практиками із широкого кола дисциплін (психології, кримінології, соціології, неврології та медицини), дають вагомі докази того, що застосування примусу може як посилити опір із боку допитуваного, так і призвести до надання неправдивої інформації або неправдивого зізнання в разі постійного застосування⁵. Історичні оцінки й тематичні дослідження показали, що застосування примусу може дати зворотний ефект, перешкоджаючи збору фактичної інформації. Крім того, дослідження з неврології показали, що примусові методи можуть знижувати здатність мозку відновлювати обставини та події в пам'яті⁶.

5. G.H. Gudjonsson, *The Psychology of False Confessions: Forty Years of Science and Practice* («Психологія неправдивих зізнань: сорок років науки та практики») (Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, 2018); A. Vrij, C.A. Meissner, S.M. Kassin, A. Morgan III, R.P. Fisher, & S.M. Kleinman, "Psychological perspectives on interrogation" («Психологічні погляди на допит»), *Perspectives on Psychological Science*, том 12, № 6 (September 2017); S. O'Mara, *Why Torture Doesn't Work: The Neuroscience of Interrogation* («Чому катування не працює: нейробіологія допитів») (Cambridge, Harvard University Press, 2015); S.M. Kassin, S.A. Drizin, T. Grisso, G.H. Gudjonsson, R.A. Leo, & A.D. Redlich, "Police-induced confessions: risk factors and recommendations" («Зізнання, отримані під тиском поліції: фактори ризику й рекомендації») *Law & Human Behavior*, том 34, № 1 (лютий 2010 р.).

6. Див., для прикладу: O'Mara, *Why Torture Doesn't Work* («Чому катування не працюють»); C.A. Morgan III, S. Southwick, G. Steffian, G.A. Hazlett, & E.F. Loftus, "Misinformation can influence memory for recently experienced, highly stressful events" («Неправдива інформація може вплинути на пам'ять про нещодавно

22. Дослідження довели, що недостовірна інформація та неправдиві зізнання, що виникають внаслідок зловживань, є частим і передбачуваним наслідком недосконалих методів інтерв'ю⁷. Вони призводять до незаконних засуджень і отримання помилкових розвідувальних даних у всьому світі, що шкодить цілям і ефективності збору даних правоохоронними та розвідувальними органами⁸.
23. Наукові дані свідчать про те, що використання примусових методів інтерв'ю з більшою імовірністю зменшує схильність допитуваного до співпраці під час такого інтерв'ю, а ще створює опір, навіть якщо він за інших обставин волів дати відповідь на запитання⁹. Коли допитувані, які зазнають жорстокого поводження, виконують вимоги інтерв'юера, виникають сумніви в правдивості наданої інформації. Це пов'язано з тим, що часто для заспокоєння інтерв'юера, уникнення або припинення насильства з його боку, допитувані можуть надавати неправдиву або оманливу інформацію¹⁰.
24. Було доведено, що методи психологічного примусу, що можуть використовуватися під час інтерв'ю, призводять до надання неправдивої інформації та збільшують частоту неправдивих зізнань¹¹. До таких методів відносять маніпулювання сприйняттям допитуваного себе як винного (наприклад, пред'являючи неправдиві

пережиті дуже стресові події»), *International Journal of Law and Psychiatry*, том 36, № 1 (січень/лютий 2013 р.); K. Young, W. Drevets, J. Schulkin, K. Erickson "Dose-dependent effects of hydrocortisone infusion on autobiographical memory recall" («Дозозалежний вплив інфузії гідрокортизолу на автобіографічне відтворення спогадів»), *Behavioural Neuroscience*, том 125, № 5 (жовтень 2011 р.).

7. Див. S.A. Drizin, & R.A. Leo, "The problem of false confessions in the post-DNA world" («Проблема неправдивих зізнань у світі після дослідження ДНК»), *North Carolina Law Review*, vol. 82 (2004); A.D. Redlich, & C.A. Meissner, "Techniques and controversies in the interrogation of suspects" («Методи та суперечності в допитах підозрюваних») у: *Psychological Science in the Courtroom*, J.L. Skeem, K.S. Douglas & S.O. Lilienfeld, ред. (New York, NY, Guilford Press, 2009). Також див.: J.W. Schieman, *Does Torture Work?* («Чи працює катування?») (Oxford, Oxford University Press, 2016).
8. Див., наприклад, D. Starr, "The confession" («Зізнання»), *Science*, (2019); B.L. Cutler, K.A. Findley & T.E. Moore, "Interrogations and false confessions: a psychological perspective" («Допити й неправдиві зізнання: психологічний погляд») *Canadian Criminal Law Review*, том 18, № 2 (червень 2014 р.); G. Lassiter & C.A. Meissner, ред., *Police Interrogations and False Confessions: Current Research, Practice, and Policy Recommendations* («Допити поліції та неправдиві зізнання: поточні дослідження, практика й рекомендації щодо політики»), (American Psychological Association, Washington DC, 2010).
9. Vrij та ін. "Psychological perspectives on interrogation" («Психологічні погляди на допит») (виноска 5); S.C. Houck & L.G. Conway, "Ethically investigating torture efficacy: a new methodology to test the influence of physical pain on decision-making processes in experimental interrogation scenarios" («Етичне розслідування ефективності катування: нова методика тестування впливу фізичного болю на процеси ухвалення рішень в експериментальних сценаріях допиту»), *Journal of Applied Security Research*, том 10, № 4 (2015); M.A. Costanzo, & E. Gerrity, "The effects and effectiveness of using torture as an interrogation device: using research to inform the policy debate" («Наслідки й ефективність застосування катування як засобу допиту: використання досліджень для обговорення політики»), *Social Issues and Policy Review*, том 3, № 1 (грудень 2009 р.).
10. A.D. Biderman, "Social-psychological needs and 'involuntary' behavior as illustrated by compliance in interrogation" («Соціально-психологічні потреби й «вимушена» поведінка, що ілюструється поступливістю під час допиту»), *Sociometry*, том 23, № 2 (червень 1960 р.); D. Rejali, *Torture and Democracy* (Princeton, NJ, Princeton University Press, 2007); A. McCoy, *A Question of Torture: CIA Interrogation from the Cold War to the War on Terror* («Питання катування: допити ЦРУ від часів Холодної війни до Війни з тероризмом») (New York, Metropolitan Books, 2007).
11. C.A. Meissner, A.D. Redlich, S.W. Michael, J.R. Evans, C.R. Camilletti, S. Bhatt, & S. Brandon, "Accusatorial and information-gathering interrogation methods and their effects on true and false confessions: a meta-analytic review" («Методи допиту з метою обвинувачення та збору інформації та їх наслідки для отримання правдивих і неправдивих зізнань: метааналітичний огляд»), *Journal of Experimental Criminology*, том 10, № 4 (2014); Kassin та ін. "Police-induced confessions" («Зізнання, отримані під тиском поліції») (виноска 5).

докази), маніпулювання наслідками, пов'язаними із зізнанням (наприклад, применшення чи перебільшення наслідків, що стосуються засудження за стверджуваний злочин, натякаючи на поблажливість або надаючи моральні виправдання). Погроза або завдання тілесної шкоди допитуваному спричиняє стан підвищеного стресу, що ускладнює відтворення спогадів і, як наслідок, призводить до гіршого пригадування точної або достовірної інформації¹².

25. Доведено, що запитання, які мають навести допитуваного на певну думку або натякнути на щось (навідні або сугестивні запитання), впливають на спогади допитуваного та знижують точність наданих свідчень¹³. Такі сугестивні та маніпулятивні методи щодо підозрюваних знижують надійність інформації, одночасно збільшуючи ймовірність помилкових зізнань і неправомірних засуджень¹⁴.
26. Коли інтерв'юери підходять до інтерв'ю з наміром отримати зізнання, вони, найімовірніше, зазнають впливу «підтверджувальної упередженості» й прагнуть тлумачити інформацію так, щоб підтвердити свою віру в те, що допитуваний винний. Це також може несвідомо вплинути на те, як інтерв'юери тлумачать речові докази або аналізують інші дані. На практиці це означає, що вони частіше використовують навідні або сугестивні запитання під час інтерв'ю, а також примусові, маніпулятивні тактики й тактики на основі тиску для підтвердження своїх гіпотез або вже наявних переконань щодо причетності та провини допитуваного¹⁵. Доведено, що такі передчасні прогнози вини призводять до помилкових засуджень, помилкових рішень і безкарності тих, хто справді винен¹⁶.
27. Деякі особи особливо вразливі до сугестивних тактик допиту. Особисті характеристики допитуваного, такі як вік, психосоціальні або інтелектуальні порушення, можуть збільшити ризик отримання недостовірної інформації або неправдивих зізнань, оскільки такі допитувані можуть бути більш вразливими до сугестивних запитань,

-
12. R.S. Stawski, M.J. Sliwinski, & J.M. Smyth, "The effects of an acute psychosocial stressor on episodic memory" («Вплив гострого психологічного стресового чинника на епізодичну пам'ять»), *European Journal of Cognitive Psychology*, том 21, № 6 (2009).
 13. E.F. Loftus, "Intelligence gathering post-9/11" («Збирання розвідувальних даних після 11 вересня»), *American Psychologist*, том 66, № 6 (2011).
 14. B.L. Garrett, "Contaminated confessions revisited" («Переглянуті скомпрометовані зізнання»), *Virginia Law Review*, том 101, № 2. (квітень 2015 р.); R.A. Leo, "Why interrogation contamination occurs" («Чому відбувається компрометація допиту»), *Ohio State Journal of Criminal Law*, том 11, № 1 (2013).
 15. C.A. Meissner, & S.M. Kassin, "You're guilty, so just confess!": cognitive and behavioral confirmation biases in the interrogation room" («Ви винні, просто зізнайтеся! – Когнітивні й поведінкові підтверджувальні упередження в кімнаті допиту») у *Interrogations, Confessions, and Entrapment* («Допити, зізнання й пастки»), G.D. Lassiter, ed. (Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2004).
 16. F.M. Narchet, C.A. Meissner, & M.B. Russano, "Modeling the influence of investigator bias on the elicitation of true and false confessions" («Моделювання впливу упередження слідчого на отримання правдивих і неправдивих зізнань»), *Law & Human Behavior*, том 35, № 6 (грудень 2011 р.); A.A.S. Zuckerman, "Miscarriage of justice – a root treatment" («Судова помилка – викорінення проблеми») *Criminal Law Review*, 323 (травень 1992 р.); K.A. Findley, M.S. Scott, "The multiple dimensions of tunnel vision in criminal cases" («Численні виміри тунельного бачення в кримінальних справах»), *Wisconsin Law Review*, том 2 (червень 2006 р.).

тиску під час допиту, хитрощів і обману¹⁷. Ретроспективний аналіз неправдивих зізнань неодноразово засвідчив, що серед тих, хто визнає вину, не будучи винним, переважають неповнолітні й особи з психосоціальними та інтелектуальними порушеннями¹⁸.

28. Часто помилково стверджують, що на основі невербальної поведінки можна точно виявити, коли хтось бреше¹⁹. Деякі стверджують, що підготовлені інтерв'юери можуть розрізняти правдивість відповідей допитуваних на основі емоційних реакцій, мови тіла або фізіологічних реакцій. Це ненадійні показники того, наскільки слова допитуваних правдиві²⁰. Крім того, численні наукові дослідження дійшли висновку, що технології виявлення брехні неточні²¹ і їх використання може призвести до неправильних вироків та судових помилок²².

Дослідження ефективної практики

29. Ґрунтовні дослідження підтверджують ефективність підходів до інтерв'ю, орієнтованих на збір інформації. Непримусові методи на основі взаєморозуміння пропонують ефективний набір методів, які можуть успішно застосовувати кваліфіковані фахівці для збору кримінальної та розвідувальної інформації від допитуваних, зокрема підозрюваних у кримінальних злочинах, потерпілих, свідків і джерела розвідувальної інформації.
30. Встановлення та підтримка стосунків — адаптивна навичка, яка допомагає створити робочі стосунки між людьми й забезпечує кращу комунікацію²³. Це досягається тим,

-
17. A. Vrij, *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities* («Виявлення брехні й обману: пастки та можливості»), 2-ге ред. (West Sussex, England, John Wiley & Sons, 2011); Vrij та ін. "Psychological perspectives on interrogation" («Психологічні погляди на допит») (виноска 5); Gudjonsson, *The Psychology of False Confessions* («Психологія неправдивих зізнань») (виноска 5).
 18. Drizin & Leo, "The problem of false confessions" («Проблема неправдивих зізнань») (виноска 7). S.R. Gross, K. Jacoby, D.J. Matheson, N. Montgomery, & S. Patil, "Exonerations in the United States 1989 through 2003" («Відновлення прав у США з 1989 до 2003 років»), *Journal of Criminal Law & Criminology*, том 95, № 2 (2005).
 19. Див., наприклад, F. Inbau, J. Reid, J. Buckley, & B. Jayne, *Criminal Interrogation and Confessions*, 5th ed. (Burlington, Mass., Jones & Bartlett Publishers, 2011).
 20. P.A. Granhag, A. Vrij, & B. Verschuere, ред., *Deception Detection: New Challenges and Cognitive Approaches* («Виявлення обману: нові виклики й когнітивні підходи») (Chichester, UK, John Wiley & Sons, 2015).
 21. J. Synnott, D. Dietzel, & M. Ioannou, M. "A review of the polygraph: history, methodology and current status" («Огляд поліграфу: історія, методологія й поточний статус»), *Crime Psychology Review*, том 1, № 1 (2015); E. Rusconi & T. Mitchener-Nissen "Prospects of functional magnetic resonance imaging as lie detector" («Перспективи функціональної магнітно-резонансної томографії як детектора брехні»), *Frontiers in Human Neuroscience*, том 7, № 594 (вересень 2013 р.); National Research Council, *The Polygraph and Lie Detection* (Washington, DC, The National Academies Press, 2003).
 22. D. Church, "Neuroscience in the courtroom: an international concern" («Нейробіологія в залі суду: міжнародні занепокоєння»), *William and Mary Law Review*, том 53, № 5 (2012); J.H. Marks, "Interrogational neuroimaging in counterterrorism: a 'no-brainer' or a human rights hazard?" («Допитувальна нейровізуалізація в боротьбі з тероризмом: "елементарне питання" чи загроза правам людини?») *American Journal of Law & Medicine*, том 33, № 2-3 (2007).
 23. F. Gabbert, L. Hope, K. Luther, G. Wright, M. Ng, & G.E. Oxburgh, "Exploring the use of rapport in professional information gathering contexts by systematically mapping the evidence base" («Дослідження використання взаєморозуміння в контексті професійного збору інформації шляхом систематичного картування бази доказів»), *Applied Cognitive Psychology* (November 2020); A. Abbe, & S.E. Brandon, "The role of rapport in investigative interviewing: a review" («Роль взаєморозуміння в слідчому допиті: огляд»), *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, том 10, № 3 (2013).

що інтерв'юер встановлює зв'язок з допитуваним на основі довіри та поваги до людської гідності²⁴, емпатії²⁵, а також запевнює допитуваного в тому, що ставлення до нього буде справедливим.

31. Методи на основі взаєморозуміння дають допитуваному свободу щодо того, що він/вона говорить або не говорить, і сприяють позитивній взаємодії між інтерв'юером та допитуваним²⁶, тим самим збільшуючи ймовірність отримання точної інформації²⁷.
32. До способів, за допомогою яких інтерв'юер може налагодити контакт з допитуваним, належать використання такої поведінки, як досягнення спільних поглядів (без удавання цього) стосовно взаємних інтересів, ідентичності чи ставлення та використання навичок активного слухання²⁸.
33. На основі висновків із великого обсягу досліджень щодо кодування людської пам'яті, зберігання й отримання інформації були розроблені методи інтерв'ю, які ефективні як для отримання детальних, точних свідчень від допитуваних, так і для мінімізації ефекту чинників, які можуть вплинути на їхні свідчення. Сюди належить

-
24. L. Brimbal, S.M. Kleinman, S. Oleszkiewicz, & C.A. Meissner, "Developing rapport and trust in the interrogative context: An empirically-supported and ethical alternative to customary interrogation practices" («Розвиток взаєморозуміння та довіри в контексті допиту: емпірично підтверджена й етична альтернатива традиційним методам допиту») у роботі: *Interrogation and Torture: Integrating Efficacy with Law and Morality* («Допит і катування: інтеграція ефективності зі законом і моральністю»), S.J. Barela, M. Fallon, G. Gaggioli, J.D. Ohlin, ред. (Oxford, Oxford University Press, 2020).
 25. Емпатія — це багатовимірне явище, що охоплює як когнітивні процеси, так і емоційні (або афективні) здібності. Ідеться про здатність розуміти погляди допитуваного й уміти оцінювати емоції та переживання іншого. По суті, це явище, яке передує свідомості, і його можна свідомо спонукати чи переривати. Див., наприклад, G.E. Oxburgh, & J. Ost, "The use and efficacy of empathy in police interviews with suspects of sexual offences" («Використання й ефективність емпатії в поліцейських допитах підозрюваних у сексуальних злочинах»), Special Edition of the Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, том 8, № 2 (червень 2011 р.); B. Baker-Eck, R. Bull, & D. Walsh, "Investigative empathy: a strength scale of empathy based on European police perspectives" («Слідча емпатія: шкала сили емпатії, заснована на поглядах європейської поліції»), *Psychiatry, Psychology and Law*, том 27, № 3 (2020).
 26. R. Bull, & A. Rachlew, "Investigative interviewing: from England to Norway and beyond" («Процесуальне інтерв'ю: від Англії до Норвегії та далі»), у роботі: *Interrogation and Torture* («Допит і катування»), Barela та ін., ред. (виноска 24); L.J. Alison, E. Alison, G. Noone, S. Elntib, & P. Christiansen, "Why tough tactics fail and rapport gets results: Observing Rapport-Based Interpersonal Techniques (ORBIT) to generate useful information from terrorists" («Чому жорстка тактика не спрацьовує, а взаєморозуміння дає результати: спостереження за міжособистісними методами на основі взаєморозуміння (ORBIT) для отримання корисної інформації від терористів»), *Psychology, Public Policy, and Law*, том 19, № 4 (2013).
 27. C.E. Kelly, J.C. Miller, & A.D. Redlich, "The dynamic nature of interrogation" («Динамічний характер допитів»), *Law and Human Behavior*, том 40, № 3 (червень 2016 р.); J.M. Kieckhafer, J.P. Vallano, & N. Schreiber Compo, "Examining the positive effects of rapport building: when and why does rapport building benefit adult eyewitness memory?" («Вивчення позитивного впливу налагодження контакту: коли й чому налагодження контакту корисне для пам'яті дорослих очевидців»), *Memory*, том 22, № 8 (2014); U. Holmberg, & K. Madsen, "Rapport operationalized as a humanitarian interview in investigative interview settings" («Взаєморозуміння, досягнуте в межах гуманітарного опитування в умовах слідчого інтерв'ю»), *Psychiatry, Psychology & Law*, том 21, № 4 (2014).
 28. C.J. Dando, & G.E. Oxburgh, "Empathy in the field: towards a taxonomy of empathic communication in information gathering interviews with suspected sex offenders" («Емпатія в польових умовах: до таксономії емпатійного спілкування в інтерв'ю для збору інформації від підозрюваних у скоєнні сексуальних злочинів»), *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, том 8, № 1 (січень 2016 р.); Alison та ін., "Why tough tactics fail" («Чому жорстка тактика не дає результатів?») (виноска 26).

використання відкритого, несугестивного інтерв'ю²⁹, можливість допитуваного вільно згадувати подію чи інформацію з власної пам'яті без перебивання з боку інтерв'юера³⁰.

34. Стратегічне планування інтерв'ю дає змогу зосередитися на основних питаннях, що розглядаються. За допомогою цього методу інтерв'юер також може визначити, чи відповідає надана інформація тим даним, які були отримані раніше³¹.
35. Детальні дослідження показують, що інтерв'ю без примусу на основі взаєморозуміння:
 - a) стимулює спілкування між інтерв'юером і допитуваним;
 - b) полегшує пошук подій і обставин у пам'яті;
 - c) підвищує точність і правдивість наданої інформації;
 - d) дає змогу проаналізувати правдивість наданої інформації;
 - e) збільшує ймовірність отримання більшої кількості інформації та правдивих свідчень;
 - f) знижує ризик отримання неправдивої інформації або неправдивих зізнань.

Правові основи

36. Основоположні правові стандарти, що лежать в основі Принципів, закріплені в міжнародному праві (норми *jus cogens*, щодо яких не допускається відступ), міжнародному звичаєвому праві, договірних зобов'язаннях і міжнародній, регіональній та національній судовій практиці. Ці стандарти застосовуються до всіх правових систем і дозволяють впровадити їх у національне законодавство з урахуванням різноманітності правових процедур.

-
29. D. Walsh, & R. Bull, "What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes" («Що дійсно ефективно в допиті підозрюваних? Дослідження, що порівнює навички допиту з його результатами»), *Legal and Criminological Psychology*, том 15 (2010); M.B. Powell, R.P. Fisher, & R. Wright, "Investigative interviewing" («Процесуальне ынтерв'ю»), у роботі: *Psychology and law: An empirical perspective* («Психологія та закон: емпіричний погляд»), N. Brewer, D. Kipling, & D. Williams, ред. (New York, NY, Guilford Press, 2005).
 30. R.P. Fisher, & R.E. Geiselman, *Memory enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview* («Методи покращення пам'яті для слідчого інтерв'ю: когнітивне інтерв'ю»). (Springfield, IL, Charles C Thomas, Publisher, 1992); R. Paulo, P. Albuquerque, F. Vitorino, & R. Bull, "Enhancing the cognitive interview with an alternative procedure to witness-compatible questioning: category clustering recall" («Покращення когнітивного ынтервею за допомогою альтернативної процедури інтерв'ю свідків: кластеризація категорій»), *Psychology, Crime, & Law*, том 23, № 10 (2017); A. Memon, C.A. Meissner & J. Fraser, "The cognitive interview: a meta-analytic review and study space analysis of the past 25 years" («Когнітивне інтерв'ю: метааналітичний огляд і аналіз досліджуваного простору за останні 25 років»), *Psychology, Public Policy, & Law*, том 16, № 4 (2010).
 31. G. Nahari, & A. Vrij, "The verifiability approach: advances, challenges and future prospects" («Підхід на основі верифікації: досягнення, виклики та перспективи на майбутнє») у роботі: *Handbook of Legal and Investigative Psychology* («Довідник із юридичної та слідчої психології»), R. Bull & I. Blandón-Gitlin, eds. (New York, NY, Routledge, 2019); P.A. Granhag & M. Hartwig, "The strategic use of evidence technique" («Стратегічне використання доказових методів») у роботі Granhag, Vrij & Verschuere, ред., *Deception Detection* («Виявлення обману») (виноска 20); S. Oleszkiewicz, & S.J. Watson, "A meta-analytic review of the timing for disclosing evidence when interviewing suspects" («Метааналітичний огляд часу розкриття доказів під час допиту підозрюваних»), *Applied Cognitive Psychology*, том 35, № 2 (2020).

37. Ефективне інтерв'ю засноване на міжнародному законодавстві та стандартах у галузі прав людини³². Першочергове значення для забезпечення ефективного практичного впровадження системи інтерв'ю, детально викладеної в цих Принципах, мають такі правові норми:
- a) свобода від катувань та іншого жорстокого поводження (право на гуманне поводження);
 - b) свобода від свавільного арешту та затримання (право на свободу й безпеку);
 - c) право на презумпцію невинуватості;
 - d) право зберігати мовчання та право не свідчити проти себе;
 - e) право на справедливий суд;
 - f) право на свободу від дискримінації.
38. Заборона катувань є абсолютною та обов'язковою для всіх держав і застосовується за будь-яких обставин³³. Примусові методи інтерв'ю або інші дії, спрямовані на приниження, пробудження страху, отримання інформації чи примусових зізнань від допитуваних шляхом примусу чи погроз (або інше обмеження допитуваного в ухваленні самостійних рішень) можна прирівняти до катування або іншого жорстокого поводження³⁴.
39. Правило про неприйняття судом доказів, отриманих незаконним шляхом, є нормою міжнародного звичаєвого права, відступ від якої не допускається. Воно також є невіддільною частиною заборони катувань та іншого жорстокого поводження. Відповідно до цього правила, незаконним є використання будь-якої інформації чи заяв, зокрема зізнань чи визнання вини, отриманих у результаті катувань чи іншого жорстокого поводження, у будь-яких судових процесах (крім випадків, коли ця інформація використовується проти осіб, яких звинувачують у такому поводженні, як свідчення того, що заяви чи інформація, про які йдеться, були отримані в результаті катувань чи іншого жорстокого поводження)³⁵.
40. Міжнародне право закріплює перелічені нижче стандарти (які поступово розвиваються) гарантування того, що особи не піддаються катуванням чи іншому жорстокому поводженню або іншим забороненим методам, як-от насильницькі зникнення та позасудові розстріли:

32. Зокрема, Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ), резолюція 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р.; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП), Резолюція 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї від 16 грудня 1966 р.

33. Ст. 7 МПГПП; ст. 2 Конвенції ООН Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (КПК); Загальна ст. 3 Женевських конвенцій 1949 р.

34. Ст. 16 КПК; А/71/298, пункт 44; див., наприклад, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), «Селмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*), № 25803/94, Рішення, 28 липня 1999 р., пункти 102-105.

35. Ст. 15 КПК; Комітет з прав людини, Загальний коментар № 20, стаття 7, Заборона катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, HRI/GEN/1/Rev.9 (том I), 10 березня 1992 р., пункт 12; А/HRC/25/60, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 10 квітня 2014 р.; див. також CAT/C/GC/2, Комітет проти катувань, Загальний коментар № 2, Застосування статті 2 державами-учасниками, 24 січня 2008 р., пункт 6; див., наприклад, CAT/C/30/D/219/2002, пункт 6.10.

- a) Застосування сили під час арешту або затримання й тримання під вартою дозволяється лише в разі суворої необхідності та лише якщо інші засоби залишаються неефективними або не дозволять досягти запланованого результату. Сила має бути законною та пропорційною для законної мети, а в разі її застосування завжди потрібно поважати право на життя³⁶.
- b) Під час застосування менш летальної зброї завжди має бути забезпечено ретельну оцінку та контроль. Забороняється застосовувати вогнепальну зброю, за винятком випадків, коли це суворо необхідно для законних цілей і лише тоді, коли для досягнення цих цілей недостатньо менш екстремальних засобів³⁷.
- c) Використання фізичних покарань і таких засобів, як ланцюги, кандали й електрошокери, за своєю суттю викликає біль та/або є принизливим і завжди забороняється³⁸.
- d) Інструменти й засоби обмеження можуть застосовуватися лише в крайньому випадку; вони мають засновуватися на індивідуальній оцінці ризику; вони мають спричиняти як найменше втручання для досягнення законних цілей безпеки; їх використання має регулюватися законом та реєструватися. Такі інструменти ніколи не можна використовувати як засіб покарання, й їх використання потрібно відразу припиняти як тільки в них більше немає потреби³⁹.
- e) Систематичне складання та ведення сучасних офіційних реєстрів і записів усіх осіб, позбавлених волі⁴⁰.
- f) Застосування одиночного ув'язнення має суворо регламентуватися законом. Його потрібно використовувати лише у виняткових випадках, протягом якомога меншого часу й лише за дозволом компетентного органу. Воно ніколи не може перевищувати 15 днів поспіль і заборонене для людей із психосоціальною інвалідністю, дітей, вагітних і жінок, які годують грудьми⁴¹.

36. Ст. 2 МПГПП; Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї працівниками правоохоронних органів (Основні принципи), 1990 р.; A/RES/34/169, Кодекс поведінки посадових осіб правоохоронних органів, 17 грудня 1979 р.; Правило 82 A/RES/70/175, Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі); A/HRC/RES/46/15, Резолюція Ради з прав людини, 23 березня 2021 р., пункт 14; див. також E/CN.4/2004/56, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 2003, пункт 44.

37. Основні принципи, 1990; A/RES/34/169; A/HRC/46/15, пункт 12; див. також CCPR/C/GC/36, Комітет з прав людини, Загальний коментар № 36: стаття 6, право на життя, 3 вересня 2019 р., пункт 14.

38. Правила 43 та 47 Правил Нельсона Манделі; Правило 67 A/RES/45/113, Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених свободи (Гаванські правила), 14 грудня 1990 р.

39. Правила 47 і 48 Правил Нельсона Манделі; A/RES/43/173, Зведення принципів захисту всіх осіб, до яких застосовується будь-яка форма затримання або ув'язнення (Зведення принципів), 9 грудня 1998 р.

40. Ст. 17 (3) Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (Конвенція про насильницькі зникнення), 2007; A/HRC/RES/31/31, Резолюція Ради з прав людини, 24 березня 2016 р., пункт 9.

41. Правила 37, 43, 44, 45 Правил Нельсона Манделі; Комітет з прав людини, Загальний коментар № 20, пункт 6; A/66/268, Звіт Спеціального доповідача з питань катувань, 2011; Правило 22 A/C.3/65/L.5, Правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з жінками-ув'язненими та заходи, не пов'язані з позбавленням волі, для жінок-правопорушників (Бангкокські правила), 6 жовтня 2010 р.; Правило 67 Гаванських правил.

г) Дисциплінарні санкції мають відповідати принципу гідності людини, бути законними й пропорційними, накладатися відповідно до вимог законодавства і належним чином реєструватися⁴².

41. Право на особисту свободу та безпеку відіграє фундаментальну роль у захисті фізичної та психічної недоторканості всіх людей. Право на свободу вимагає, щоб жодна особа не зазнавала свавільного арешту чи затримання. Такі методи, як примусове зникнення, таємне затримання та тривале тримання без зв'язку із зовнішнім світом, є свавільними й абсолютно забороненими в будь-який час згідно з міжнародним правом⁴³.
42. Особи, яких допитують як підозрюваних або обвинувачених у кримінальному провадженні, часто піддаються позбавленню волі. Органи влади мають забезпечити, щоб із такими особами продовжували поводитися гуманно й щоб вони користувалися режимом і умовами утримання, передбаченими нормами міжнародного права, зокрема Мінімальними стандартними правилами ООН щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандела)⁴⁴.
43. Будь-яке затримання, арешт або позбавлення волі має бути законним і відбуватися згідно з підставами та процедурами, які чітко визначені законодавством та узгоджуються з міжнародним правом, наприклад згідно із судовим ордером або з метою встановлення обставин у справі. Будь-який випадок арешту й позбавлення волі має бути необхідним, пропорційним і крайнім заходом. Проведення інтерв'ю або продовження розслідування самі по собі не є достатньою законною підставою для того, щоб поліція або судові органи позбавили когось свободи⁴⁵.
44. Будь-яке рішення про арешт і затримання особи має ґрунтуватися на оцінці конкретних обставин щодо цієї особи й обґрунтованих підставах припустити наявність ризику, що особа може спробувати зникнути, знищити докази, вплинути на свідків або вчинити нові злочини. Відповідні органи влади мають розглянути, чи можна пом'якшити виявлені ризики, використовуючи альтернативи позбавленню волі (не пов'язані з позбавленням волі). Звільнення підозрюваного або обвинуваченого може бути предметом необхідних, пропорційних і недискримінаційних заходів покликаних уникнути особливих ризиків, які покладаються на особу, таких як гарантії явки на судові засідання чи інтерв'ю. Можуть бути встановлені умови звільнення, такі як застава, але вони мають бути найменш обмежувальними, необхідними для пом'якшення конкретних виявлених ризиків, і мають бути недискримінаційними⁴⁶.

42. Правила 36 і 37 Правил Нельсона Мандела; принцип 30 Зведення принципів.

43. Ст. 9 (1) МПГПП; ст. 17 Конвенції про насильницькі зникнення; ст. 37 (b) Конвенції про права дитини (КПД), 20 листопада 1989 р.

44. Правила Нельсона Мандела; A/HRC/RES/46/15, пункт 6.

45. Ст. 9 (1) МПГПП; ст. 17 Конвенції про насильницькі зникнення.

46. A/RES/45/110, Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із позбавленням волі (Токійські правила), 2 квітня 1991 р.; див. також Вказівку 4 Керівних принципів УВКБ ООН щодо застосовних критеріїв і стандартів щодо затримання шукачів притулку та альтернатив затриманню, 2012 р.; с. 17-24 Посібника УНЗ ООН з основних принципів і перспективних методів, альтернативних ув'язненню, 2007 р.

45. Презумпція невинуватості передбачає, що підозрювані або обвинувачені вважаються невинуватими, доки їх вину не буде доведено в судовому порядку. Це означає, що тягар доведення вини поза розумним сумнівом лежить на органах прокуратури, і саме органи прокуратури мають наводити в суді докази на підтвердження такої вини⁴⁷. Дотримуючись цього правового принципу, інтерв'юери також збільшують ймовірність того, що інформація, яку вони збирають, буде точною та достовірною, а також служитиме законним і дієвим доказом для використання в судовому процесі.
46. Складовою презумпції невинуватості є право зберігати мовчання та право не свідчити проти себе. Це право гарантує особам, яких допитують органи влади, право відмовитися коментувати чи давати відповіді, щоб уникнути вимушеного визнання вини або для будь-яких інших цілей. Мовчання підозрюваного або обвинуваченого не повинно мати жодного значення для остаточного визначення вини або невинуватості в суді й не має впливати на право особи на презумпцію невинуватості⁴⁸.
47. Влада повинна забезпечити, щоб усі допитувані користувалися своїми правами людини без жодної різниці будь-якого характеру й до них ставилися без дискримінації⁴⁹. Ефективне впровадження свободи від дискримінації забезпечує рівність усіх допитуваних перед законом і поводження з ними з повагою, належною увагою, а також особливий захист у будь-яких ситуаціях вразливості, у яких вони можуть перебувати.
48. Основоположні правові принципи, викладені в цьому розділі, також дають основу для низки основних правових і процесуальних гарантій проти жорстокого поводження й інших видів жорстокої практики. Ці гарантії є невіддільною частиною всебічного процесу інтерв'ю; у разі ефективного впровадження вони сприяють захисту прав допитуваної людини⁵⁰ й гарантуванню цілісності інформації, отриманої під час інтерв'ю.

Основи, пов'язані з професійною етикою

49. Ефективні інтерв'юери мають дотримуватися найвищих етичних норм. Професійні нормативно-правові акти для правоохоронних органів та інших органів, які здійснюють збір інформації, як-от етичні кодекси або кодекси професійної поведінки,

47. Ст. 14 (3) МПГПП; ССРП/С/ГС/32, Комітет з прав людини, Загальний коментар № 32: стаття 14, Право на рівність перед судом і справедливий судовий розгляд, 23 серпня 2007 р., пункт 30.

48. Ст. 6 (2) і 14 (3) МПГПП14 (3); Стаття 55 (2) (b) Римського статуту Міжнародного кримінального суду, 17 липня 1998 р.; правило 111 Правил Нельсона Мандела; принципи 15 і 24 Зведення принципів; див. також ЄСПЛ, справа «Джон Мюррей проти Сполученого Королівства» (John Murray v United Kingdom), № 18731/91, Рішення, 1996, пункт 45.

49. Ст. 2 (1) МПГПП; Комітет з прав людини, Загальний коментар № 18: Недискримінація, ухвалений на тридцять сьомій сесії, 10 листопада 1989 р.

50. А/НRC/RES/31/31; див. також R. Carver & L. Handley, Does Torture Prevention Work? («Чи працює профілактика катувань?») (Liverpool, UK, Liverpool University Press, 2016).

- визначають мету, цінності й очікування щодо належної поведінки⁵¹. Відповідно до міжнародно-правових зобов'язань, ці професійні стандарти мають регулювати всі аспекти обов'язків посадової особи, включно з проведенням інтерв'ю.
50. Усі інтерв'юери мають керуватися прагненням проводити інтерв'ю з дотриманням етичних норм. Вони не повинні жертвувати принципом доцільності, навіть за наявності значного тиску зробити це (наприклад, через обмежений час або вимоги до результатів). Здійснюючи владні повноваження під час застосування закону, інтерв'юери повинні прагнути отримати надійний результат, який пройде етичний, судовий і громадський контроль.
51. Професійні етичні кодекси для працівників правоохоронних органів наголошують на важливості поваги, справедливості й чесності як основ будь-якого інтерв'ю:
- a) повага передбачає повагу до закону, прав і гідності особи, цілісність процесу збору інформації, а також охоплює повагу до індивідуальної свободи, зокрема до права кожного допитуваного вирішувати, чи буде він/вона говорити;
 - b) справедливість означає, що інтерв'юери ставляться до допитуваних справедливо, без фаворитизму й дискримінації; справедливість передбачає постійний самоконтроль, відкидання всіх особистих поглядів і професійність, навіть за умов провокації з боку допитуваної особи;
 - c) чесність означає щирі та правдиві стосунки з допитуваними, у яких інтерв'юери не маніпулюють і не обманюють допитуваних, не викривляють та не перебільшують інформацію, не практикують часткового приховування інформації чи будь-яких інших способів обману.
52. Протягом усього часу посадові особи мають використовувати державну владу законно, справедливо та відповідально. Будь-які протиправні дії, вчинені в офіційній ролі, є зловживанням владою. Неетичні дії, такі як брехня та маніпуляції, також можуть становити зловживання владою.
53. Інтерв'юери мають етичний обов'язок застосовувати найефективніші доступні методи, що захищають права й гідність допитуваних, а також цілісність процесу. Інтерв'юери мають відповідний обов'язок відмовитися від тактики примусу, оскільки це може завдавати шкоди допитуваним, підірвати ціль збору точної інформації та становити порушення прав людини.

51. Див., для прикладу, A/RES/34/169; Міжнародна асоціація керівників поліції (IACP), Етичний кодекс правоохоронних органів, жовтень 1957 р.; Організація співробітництва керівників поліції Південної Африки (SARPCCO), Резолюція Хараре щодо Кодексу поведінки працівників поліції SARPCCO, 31 серпня 2001 р.; Рес (2001) 10, Європейський кодекс поліцейської етики, Рада Європи, 19 вересня 2001 р.

◀ Принцип 2 ▶

Про практику

Ефективне інтерв'ю – це всебічний процес збору точної та достовірної інформації за умови забезпечення відповідних правових гарантій.

Всеохопний процес

54. Ефективне інтерв'ю — це процес, а не окрема подія. Він охоплює всі взаємодії слідчих органів і органів збору інформації з допитуваними особами. Він починається з моменту, коли особу визначають як ту, від якої посадова особа хоче зібрати інформацію, продовжується протягом інтерв'ю й закінчується після того, як інтерв'юер оцінить процес і проаналізує результати. Поводження з допитуваним протягом усього процесу (до, під час і після будь-якого інтерв'ю) дуже важливе для цілісності процесу.
55. Інтерв'ю — складний адаптивний процес, що охоплює людей, поведінку людей і права людини. На цей процес впливають умови навколишнього середовища, а на результати можуть впливати дії інтерв'юера та всіх залучених органів. Як результат, інтерв'юер зосереджений на зборі інформації, а не на спонуканні до зізнання, і застосовує гнучкий, а не лінійний підхід для успішного отримання надійної та точної інформації. Крім того, кожне інтерв'ю відрізняється, тому інтерв'юери повинні застосовувати свої найкращі професійні судження, вирішуючи, як діяти в будь-який конкретний момент, але завжди відповідно до цих Принципів.
56. Інтерв'ю проводять не ізольовано; вони частина ширшого розслідування чи зусиль щодо збору інформації. Інтерв'ю спрямовується на основі цілей більшої операції та інших наявних доказів. Інформацію, зібрану під час інтерв'ю, можна використати для коригування цілей і стратегій ширшого розслідування й навіть розробки нових версій слідства. Інформація, отримана під час інтерв'ю, може мати вирішальне значення, оскільки вона зазвичай забезпечує основу для ухвалення подальших рішень, таких як притягнення до кримінальної відповідальності, а також може бути представлена як важливий доказ у судових або інших провадженнях.
57. Ефективний процес інтерв'ю зазвичай передбачає такі етапи:
 - а) ретельна підготовка та планування;

- b) забезпечення відповідних гарантій, що застосовуються протягом усього процесу;
- c) збереження відкритої позиції, зокрема уникнення упереджень;
- d) створення середовища, вільного від примусу;
- e) досягнення та збереження взаєморозуміння;
- f) використання законних і науково підтверджених методів інтерв'ю;
- g) активне слухання та надання можливості допитуваному говорити вільно й повно;
- h) оцінка й аналіз зібраної інформації та процесу інтерв'ю.

Точна та достовірна інформація

- 58. Мета будь-якого інтерв'ю — отримати точну й достовірну інформацію від допитуваного. Метою ніколи не може бути підтвердження переконання інтерв'юера щодо того, що могло статися, або примус допитуваного надавати інформацію. Точна й достовірна інформація забезпечує основу для ухвалення правильних рішень органами влади, які проводять розслідування та збирають інформацію.
- 59. Пошук точної інформації під час інтерв'ю означає, що інтерв'юери прагнуть отримати опис подій без помилок або дефектів (наскільки це можливо). Пам'ять може бути фрагментарною, недосконалою, неповною та швидко втрачати згадки про події. Тому інтерв'юери повинні прагнути зібрати й записати інформацію про те, що сталося під час досліджуваної події, якомога більш фактично й повно, без упущень і спотворень.
- 60. Пошук достовірної інформації під час інтерв'ю означає, що свідчення, які дають без перешкод чи примусу, можуть бути надійними та пройти перевірку, наприклад у наступних судових процесах.

Правові гарантії

- 61. Правові та процесуальні гарантії, засновані на міжнародно-правових нормах, є важливою складовою процесу інтерв'ю. Їх ефективне здійснення до, під час і після інтерв'ю сприяє успіху процесу, забезпечуючи повагу до прав людини та підвищуючи надійність і доказову цінність отриманої інформації. Вони збільшують ймовірність професійного, ефективного інтерв'ю та дотримання справедливого поводження в процесі збору інформації та судовому процесі. Тому в інтересах органів влади, зокрема інтерв'юерів, забезпечити гідне ставлення до допитуваних і належну повагу до відповідних правових стандартів, оскільки це дає юридично обґрунтовані результати.
- 62. Органи влади мають забезпечити ефективне впровадження таких гарантій протягом усього процесу інтерв'ю⁵²:

52. A/HRC/RES/31/31; A/HRC/RES/46/15, пункти 4 та 5.

- a) право на інформацію про права;
- b) право зберігати мовчання;
- c) право на інформацію про причини арешту/затримання й будь-які обвинувачення на момент арешту/затримання;
- d) доступ до усного перекладу;
- e) право повідомити родича або третю особу про затримання/арешт;
- f) право на доступ до адвоката або правової допомоги;
- g) право на доступ до лікаря та незалежний медичний огляд;
- h) право на зв'язки із зовнішнім світом;
- i) реєстрація осіб, яких утримують під вартою;
- j) повний запис інтерв'ю;
- k) право переглянути й підписати протокол інтерв'ю;
- l) право на негайний розгляд справи судом чи іншим судовим органом;
- m) доступ до ефективних і незалежних механізмів подання скарг та контролю.

Перед інтерв'ю: створення середовища, вільного від примусу

- 63. Повага й дотримання прав людини з першого контакту між допитуваним і органами влади надзвичайно важливі для створення середовища, вільного від примусу. Це дає змогу представникам правоохоронних органів, розвідки, безпеки та військовим створювати умови, що сприяють збору точної та достовірної інформації під час інтерв'ю, виконанню зобов'язань держави за міжнародним правом і захисту прав допитуваного.
- 64. Незаконна, непрофесійна поведінка й відсутність підзвітності на ранніх етапах контакту можуть безповоротно порушити загальний судовий процес.
- 65. Стереотипи й упередження можуть зашкодити інтерв'є та підірвати відкритий підхід, заснований на взаєморозумінні, необхідний для отримання точної інформації під час інтерв'ю. Інтерв'юери повинні виявляти максимальну обережність, щоб не робити усвідомлених чи несвідомих попередніх висновків щодо особистості, характеристик або походження допитуваного, щоб вони не впливали на інтерв'ю й тлумачення наданої інформації.
- 66. «Неформальні розмови», які фактично можуть підміняти собою офіційні інтерв'ю чи відповідні гарантії мають бути заборонені⁵³. Після ухвалення рішення про арешт/затримання, працівники повинні поставити потенційним допитуваним лише обмежене коло запитань поза офіційними інтерв'ю, наприклад стосовно особистої інформації або біографічних даних, необхідних для здійснення арешту й керування порядком взяття під варту.

53. Це стосується будь-якого спілкування між посадовою особою та підозрюваним, свідком, потерпілим або іншою важливою для процесу особою поза офіційним інтерв'ю.

67. Ризик незаконного й нелюдського поводження особливо високий під час затримання або арешту й до прибуття в офіційно визнане місце тримання під вартою. Ризики, пов'язані із цим періодом, охоплюють надмірне застосування сили, зловживання обмеженнями, імпровізований примусовий допит і тривалі періоди утримання в транспортних засобах — усе це може дорівнювати катуванню⁵⁴.
68. Коли ухвалюють рішення про поміщення особи під варту, органи влади повинні забезпечити, щоб цю особу було негайно доставлено до офіційно визнаного місця тримання під вартою. Щоразу коли затриманого переводять до або з місця тримання під вартою (або до/з іншого місця, наприклад будівлі суду) для інтерв'ю, його/її мають перевозити в гуманних, захищених і безпечних умовах. Порядок безпечного перевезення затриманих має доповнюватися повним і належним веденням діловодства в офіційному реєстрі, який має містити записи про перебування під вартою кожної особи й фіксувати такі деталі, як час поміщення під варту, посадових осіб, відповідальних за тримання під вартою, стан особи після прибуття й час прибуття до місця тримання під вартою⁵⁵.
69. Наслідки жорстокого поводження або неналежних умов протягом цього початкового періоду можуть негативно позначитися на розслідуванні й будь-якому наступному інтерв'ю: допитувані можуть неохоче розмовляти й можуть зазнати когнітивних і фізичних порушень, що погіршуватимуть їхню здатність повністю усвідомлювати та реалізовувати свої права, а також здатність надавати точну й достовірну інформацію. Забезпечення захисту прав і гідності допитуваного в цей час є законним обов'язком посадових осіб. До того ж, це сприяє цілісності всіх подальших процедур.
70. Коли особу утримують під вартою до інтерв'ю або між ними, органи влади повинні забезпечити, щоб таке тримання під вартою здійснювалося в умовах, що відповідають правам людини, а поводження з такими особами було гідним. Це передбачає задоволення їхніх основних потреб щодо їжі, води, температури повітря й достатнього відпочинку⁵⁶.
71. Інтерв'ю не мають бути надмірно тривалими й мають проводитись у середовищі, яке вільне від погроз і в якому забезпечено права людини⁵⁷, з увагою до конфіденційності та безпеки. Оптимальні фізичні умови для допитуваного можуть покращити концентрацію уваги, сприяти взаєморозумінню, покращити спілкування та полегшити згадування точної інформації.

54. Див. A/72/178, Доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 20 липня 2017 р.

55. Ст. 17 Конвенції про насильницькі зникнення.

56. Ст. 16 КПК; A/HRC/RES/46/15, пункт 6; див. також CPT/Inf (2019) 9, 28-ма загальна доповідь КПК, квітень 2019 р., пункт 80; Африканська комісія з прав людини і народів, Настанови щодо умов арешту, тримання під вартою в поліції та досудового затримання в Африці (Керівні принципи Луанди), 28 липня 2016 р., правило 4(е); Міжамериканська комісія з прав людини, принципи та передовий досвід захисту осіб, позбавлених свободи в Америці, затверджені Комісією під час її 131-ї чергової сесії, проведеної з 3 до 14 березня 2008 р., принцип XI.

57. A/HRC/RES/31/31, пункт 12.

Інформування допитуваного

72. Демонстрація стурбованості ситуацією допитуваного від першого контакту є першою можливістю завоювати довіру та налагодити контакт. Цього досягти легше, коли допитуваному заздалегідь дають чіткі пояснення, чому його/її було доставлено на допит, який порядок застосовується та як проходитиме інтерв'ю. Пояснення порядку та можливих дій — перша можливість проявити щирість, забезпечити передбачуваність, проявити повагу, увагу та сприяти довірі⁵⁸.
73. Позбавляючи когось свободи, органи, що тримають особу під вартою, повинні чітко пояснити цій особі таку інформацію: заходи, які застосовують (наприклад, арешт); юридичні та фактичні підстави, що обґрунтовують захід⁵⁹; а також потрібно чітко повідомити особі інформацію про її права⁶⁰. Орган тримання під вартою, має вжити всіх заходів, щоб протягом усього процесу особа розуміла як причини, так і права, зокрема, як повноцінно здійснити свої права.
74. Право бути повідомленим органом тримання під вартою про причини затримання забезпечується незалежно від способу, ступеня формальності чи офіційності, з яким проводять затримання, і незалежно від причин позбавлення свободи. Надання інформації про причини затримання та пред'явлення обвинувачень є гарантією від свавільного арешту й дає можливість особі оскаржити законність свого затримання та добиватися звільнення, якщо особа вважає причини свого затримання необґрунтованими, недійсними чи незаконними через інші фактори. Це також дає змогу особі оскаржувати таке рішення й прагнути змінити свої умови та способи поводження з нею під час ув'язнення.
75. Інформацію про права допитуваного та способи їх реалізації потрібно надавати усно, чіткою не технічною та точною мовою після затримання. Крім того, орган тримання під вартою також має надавати її в письмовій формі після прибуття особи до місця тримання під вартою, мовою та у форматі, який ця особа розуміє. Затримана особа має підписати письмову форму, де зазначено права особи, а також їй має бути дозволено залишити собі примірник такої форми.
76. Варто забезпечити професійних і незалежних перекладачів для всіх допитаних, які не говорять мовою, якою користуються органи влади, чи не розуміють її, зокрема особам із сенсорними порушеннями зору, слуху й іншими порушеннями. Такий переклад потрібно забезпечувати негайно та протягом усього процесу інтерв'ю, особливо коли особі роз'яснюють права затриманих і коли вони вирішили скористатися своїми правами на доступ до адвоката, лікаря або медичного працівника⁶¹.

58. C.J. Place & J.R. Meloy, "Overcoming resistance in clinical and forensic interviews" («Подолання опору під час клінічного й судового інтерв'ю»), *International Journal of Forensic Mental Health*, том 17, № 4 (2018).

59. Ст. 9(2) МПГПП; А/НRC/RES/31/31, пункт 6; А/НRC/46/15, пункт 4.

60. А/НRC/RES/31/31, пункт 6; А/НRC/RES/46/15, пункт 4; принцип 13 Зведення принципів.

61. А/НRC/RES/31/31, пункт 12 (d); А/НRC/RES/46/15, пункт 4; правило 55 (2) Правил Нельсона Манделі; принцип 14 Зведення принципів; див. також А/RES / 67/187, Принципи та настанови Організації Об'єднаних Націй щодо доступу до юридичної допомоги в системах кримінального правосуддя (Принципи та настанови щодо правової допомоги), 20 грудня 2012 р., пункт 42 (d).

Повідомлення членів сім'ї або третьої сторони

77. Основною гарантією для затриманих є їхнє право на негайне повідомлення членів сім'ї, знайомих чи іншої особи, яку вони вибрали, про факт, місце й обставини їх затримання⁶². Орган тримання під вартою відповідає за забезпечення зв'язку з третьою стороною та фіксацію того, хто отримав повідомлення й коли це відбулося. Окрім юридичного обов'язку, сприяння цьому контакту із зовнішнім світом також є можливістю зміцнити довіру та налагодити контакт із затриманим.
78. Органи влади можуть затримувати повідомлення третьої особи лише у виняткових випадках і лише якщо затримка передбачена законом та необхідна для запобігання ризику для слідства (наприклад, для запобігання знищенню доказів або втечі співучасників). Причини затримки мають бути детально зафіксовані, доступні для адвоката й особи, позбавленої волі, затверджені прокурором або суддею чи іншою посадовою особою. Також має здійснюватися судовий контроль щодо збереження необхідності та пропорційності будь-якої затримки⁶³.
79. Іноземних громадян, яких було заарештовано або затримано, потрібно негайно поінформовані про їхнє право на спілкування з консульським або дипломатичним представником країни походження, а шукачів притулку необхідно поінформувати про їхнє право на контакт із відповідними міжнародними організаціями⁶⁴. Такому контакту має сприяти орган тримання під вартою.

Доступ до адвоката

80. Усі затримані особи, з якими проводять інтерв'ю, мають право на адвоката або правову допомогу перед будь-яким допитом органами влади, незалежно від їх статусу або офіційної ролі в процесі. Це право застосовується із самого початку позбавлення волі⁶⁵.
81. Доступ до адвоката або правової допомоги нерозривно пов'язаний із захистом прав, запобіганням катуванню й іншому жорсткому поводженню, а також допомагає захистити особу від вимушеного самообвинувачення.
82. Допитуваний має право на адвоката за власним вибором або на надання йому адвоката безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя⁶⁶. Він/вона має право на спілкування зі своїм адвокатом до інтерв'ю протягом достатньої кількості часу з дотриманням конфіденційності. Посадові особи органу тримання під вартою

62. Ст. 17 (2) (d) Конвенції про насильницькі зникнення; A/HRC/RES/46/15, пункт 5; принципи 16 і 19 Зведення принципів.

63. Принцип 16.4 Зведення принципів; Принципи та вказівки щодо правової допомоги, п. 43 (е).

64. Ст. 17 (2) (d) Конвенції про насильницькі зникнення; A/HRC/RES/46/15, пункт 4; принцип 16.2 Зведення принципів.

65. Ст. 14 (3) (d) МПГПП; принцип 17 Зведення принципів.

66. Ст. 14 (3) (d) МПГПП; Принципи та вказівки щодо правової допомоги.

- повинні активно сприяти своєчасному доступу до адвоката за погодженням з особою, що проводить інтерв'ю (якщо це інша особа)⁶⁷.
83. Коли допитуваний просить про присутність адвоката, інтерв'ю (або так звані «неформальні розмови») не може відбутися до того, як допитуваний зустрінеться зі своїм адвокатом, і не має проходити без присутності адвоката.
84. Допитувані можуть відмовитися від права на адвоката. Якщо або коли допитуваний вирішує відмовитися від права на адвоката, відмова має бути добровільною та належним чином зафіксованою. Її має підписати затримана особа. Кожен, хто відмовився від свого права на адвоката, має бути чітко проінформований про те, що відмову можна в будь-який час відкликати⁶⁸.
85. Присутність адвоката обов'язкова для затриманих дітей, яких допитують у статусі підозрюваних⁶⁹.

Доступ до медичного огляду та медичної допомоги

86. Органи влади зобов'язані захищати недоторканість і здоров'я всіх осіб, які перебувають під вартою. З моменту позбавлення волі затриманим має бути прямо гарантоване право на доступ до лікаря й право на медичний огляд незалежним медичним працівником без затримок. Орган тримання під вартою також відповідає за надання затриманим доступу до медичної допомоги протягом усього періоду тримання під вартою⁷⁰.
87. Лікар або медичний працівник має зафіксувати фізичний і психічний стан, у якому заарештована або затримана особа потрапляє до місця тримання під вартою, зокрема ознаки чи скарги на надмірну силу, застосовану під час затримання та транспортування до місця тримання під вартою. Незалежне медичне обстеження відповідно до Стамбульського протоколу має відбутися негайно, якщо цього вимагає затриманий або якщо є підозра чи ознаки того, що особа зазнавала катувань або іншого жорстокого поводження⁷¹. Медичний працівник, який проводить огляд, не має бути функціонально залежним від органу тримання під вартою або правоохоронного органу чи бути працівником такого органу. До закінчення медичного огляду проведення будь-якого інтерв'ю забороняється.

67. Принципи та вказівки щодо правової допомоги, пункт 43 (d); принцип 18.3 Зведення принципів; CSCR/C/GC/32, пункт 34.

68. Принципи та вказівки щодо правової допомоги, пункт 43 (b).

69. Ст. 37 (d) та 40 (2) (b) (ii) КПД; див. також Комітет з прав дитини, CRC/C/GC/10, Загальний коментар № 10 (2007), Права дітей у ювенальній юстиції, 25 квітня 2007 р., пункти 49–50.

70. A/RES/34/169, ст. 6; принцип 24 Зведення принципів; див. також A/RES/37/194, Принципи медичної етики, що стосуються захисту ув'язнених від катувань (1983) (Принципи медичної етики), затверджені Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1982 р.

71. Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Посібник з ефективного розслідування і документування фактів катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання (Стамбульський протокол), 2004, HR/P/PT/8/Rev.1.

88. Медичні огляди мають проводити безкоштовно неупереджені й незалежні медичні працівники, які мають відповідну підготовку. Органи влади повинні забезпечити, щоб огляд затриманої особи здійснював медичний персонал тої статі, якої бажає особа. Медичний персонал має забезпечити надання затриманим вільної та поінформованої згоди до й під час оглядів, аналізів або курсу лікування. Потрібно вжити спеціальних заходів, щоб люди з інвалідністю отримували інформацію у формі, що дозволяє їм надати добровільну та поінформовану згоду на медичні процедури⁷².
89. Усі медичні огляди потрібно проводити таким чином, щоб працівники правоохоронних органів не могли спостерігати за ними або слухати їх. У виняткових випадках, якщо цього вимагає медичний працівник, можуть бути розглянуті спеціальні заходи безпеки, такі як наявність правоохоронця в місці, звідки його можна покликати або в полі зору медичного працівника, але за жодних умов правоохоронець не має чути розмову між затриманою особою та медичним працівником під час огляду. Такий порядок має бути зазначений і в документі про огляд, і в записах про затримання. Необхідно уникати будь-яких засобів стримування під час медичного огляду, а їх застосування завжди має засновуватися на індивідуальній оцінці безпеки медичним працівником⁷³.
90. Усі висновки щодо стану здоров'я (психічного та фізичного) мають бути зафіксовані, надані затриманому та його адвокату й доступні, якщо це необхідно для подальшого судового розгляду. Затриманий або підозрюваний має право отримати доступ до записів про свій медичний огляд і лікування. Потрібно суворо дотримуватися конфіденційності, не медичний персонал не повинен мати доступу до медичних карток або інформації про травми, крім випадків, коли йому потрібно це знати⁷⁴.
91. Особи, які мають бути допитані, повинні бути у фізичному та психологічному стані, придатному для цієї мети. Належне самопочуття значно сприяє розвитку довіри та налагодженню контакту, а також пошуку інформації в пам'яті⁷⁵. Інтерв'ю тих, хто, імовірно, має травми, відчуває стрес, знесилення, сп'яніння або має інший ослаблений стан, може повторно травмувати їх, підвищити сугестивність, призвести до отримання неточної інформації та ризиків, що отримані свідчення будуть оскаржені або відхилені в подальших правових процесах. Інтерв'юерам потрібно тимчасово відкласти інтерв'ю, якщо особа, з якою потрібно провести його, виявляється в непридатному стані або якщо медичний працівник повідомляє, що затриманий перебуває в непридатному для інтерв'ю стані.

72. Ст. 25 (d) КПІ; Декларація Всесвітньої медичної асоціації про права пацієнтів (Лісабонська декларація), ухвалена у вересні/жовтні 1981 р., з поправками від вересня 1995 р., редакційно переглянута в жовтні 2005 р., підтверджена у квітні 2015 р.; Стамбульський протокол, пункти 63-64.

73. Стамбульський протокол, пункти 6, 82.

74. Принцип 26 Зведення принципів; Лісабонська декларація, пункт 7; Стамбульський протокол, пункт 65.

75. S. O'Mara (2020) "Interrogating the Brain: Torture and the Neuroscience of Humane Interrogation" (Допит мозку: катування й нейробіологія допитів людини) у роботі: Interrogation and Torture («Допит і катування»), Varela та ін., ред. (виноска 24).

Підготовка інтерв'юера

92. Після визначення особи, яку необхідно допитати, органи влади, призначений інтерв'юер повинен розпочати ретельну підготовку до допиту. Цю початкову роботу завжди потрібно проводити в межах загальної стратегії інтерв'ю, щоб розглядати таке інтерв'ю в контексті загального розслідування або операції зі збору інформації.
93. Повноцінна підготовка підвищує здатність інтерв'юера ефективно спілкуватися з допитуваними, а отже й імовірність отримати достовірну інформацію. Заходи планування зменшують ризик закриття проваджень внаслідок процесуальних або інших помилок, яких можна уникнути.
94. Перш ніж розпочати інтерв'ю, важливо максимально збільшити слідчу та доказову цінність вже зібраної інформації. Інтерв'юери, наскільки це можливо, повинні отримувати й переглядати стільки доказів або інформації, скільки їм доступно (наприклад, уже зібраних свідчень свідків і потерпілих, попередніх свідчень підозрюваного, судових документів, речових доказів, електронних зображень та інформації). Інтерв'юери повинні оцінити актуальність і надійність наявної інформації та виявити прогалини в інформації, які необхідно заповнити до та під час інтерв'ю.
95. Під час підготовки до інтерв'ю (і впродовж всього процесу) інтерв'юери повинні бути обережні, щоб уникнути «підтверджувального упередження». Інтерв'юерам потрібно активно шукати докази чи пояснення, які виходять за межі їхніх початкових припущень або поглядів, зокрема ті, що свідчать про невинуватість. Дотримуючись відкритої позиції щодо збору інформації протягом усього процесу, інтерв'юери залишаються якомога об'єктивнішими. Вони також повинні розглянути альтернативні правдоподібні пояснення, які необхідно вивчити під час інтерв'ю, щоб усунути сумнів у питаннях, що розглядаються, і отримати інформацію для обґрунтованих рішень.
96. Для кожного інтерв'ю потрібно складати план, у якому окреслювати такі деталі, як цілі, конкретні запитання, режим фіксації, час, місце інтерв'ю й інших осіб, які мають бути в приміщенні. Ефективне інтерв'ю має бути обмеженим у часі й орієнтованим на чіткі цілі⁷⁶. Плани мають передбачати елемент гнучкості, оскільки кожне інтерв'ю відрізняється, й спілкування може бути динамічним.
97. Знання того, як і коли подавати докази й інформацію під час інтерв'ю, — основна навичка інтерв'юерів; це має бути частиною підготовки інтерв'юера. Час оприлюднення потенційних доказів може бути ефективним способом визначити надійність того, що говорить допитуваний. Якщо докази подають занадто рано, будь-яка надана згодом інформація може просто відображати те, що допитуваний

76. J.J. Cabell, S.A. Moody & Y. Yang, "Evaluating effects on guilty and innocent suspects: an effect taxonomy of interrogation techniques" («Оцінювання наслідків для винних і невинних підозрюваних: ефект таксономії засобів допиту»), *Psychology, Public Policy, and Law*, том 26, № 2 (2020). D. Davis, & R.A. Leo, "Interrogation-related regulatory decline: ego depletion, failures of self-regulation, and the decision to confess" («Зниження регуляторних функцій, пов'язане з допитом: виснаження его, збої в саморегуляції та рішення зізнатися»), *Psychology, Public Policy, and Law*, том 18, № 4 (2012).

дізнався під час інтерв'ю або думає, що від нього/неї очікують, а не бути результатом справжніх спогадів⁷⁷. Тому планування відповідного часу розкриття інформації може зменшити ризик спотворення пам'яті допитуваного. Будь-яке стратегічне розкриття доказів має узгоджуватися з національним законодавством, що стосується права підозрюваних отримувати достатньо інформації про обвинувачення, щоб мати можливість ефективно оскаржити законність арешту чи затримання.

98. Під час підготовки інтерв'юери повинні враховувати, як вони фіксуватимуть сказане. Перед інтерв'ю інтерв'юер повинен завжди повідомити допитуваного та його адвоката про спосіб фіксації та отримати їхню добровільну та поінформовану згоду.
99. Аудіовізуальний запис дає змогу інтерв'юеру зосередитися на інтерв'ю й економить час судового процесу. Аудіовізуальний запис усього інтерв'ю також є важливою гарантією від жорстокого поводження⁷⁸. У разі правильної організації він забезпечує повну та достовірну фіксацію інтерв'ю⁷⁹. Використання цієї технології полегшує розслідування будь-яких заяв про жорстоке поводження, що є в інтересах і інтерв'юера, і допитуваного у випадках, коли надходять заяви про неправомірні дії.
100. Якщо звукозаписувальна техніка доступна, але не використовується, потрібно зазначити конкретні причини й обґрунтування цього. Будь-які інші відхилення від політики відомства чи агентства щодо ведення запису мають також бути задокументовані. Будь-який електронний запис інтерв'ю має зберігатися протягом розумного строку й бути доступним для перегляду відповідними особами⁸⁰.
101. Інтерв'юери повинні перевірити всі аспекти підготовки до інтерв'ю та поводження з допитуваним, зокрема документи про тримання під вартою, щоб вони могли оцінити будь-який потенційний вплив попередніх дій на перебіг і результати інтерв'ю.
102. Інтерв'юер повинен забезпечити дотримання всіх гарантій, які застосовуються до інтерв'ю, зокрема працюючи із законними представниками. Це сприяє налагодженню взаєморозуміння з допитуваним, оскільки демонструє повагу інтерв'юера до прав і гідності допитуваного та покращує перспективи отримання достовірної інформації.

77. Granhag & Hartwig "The strategic use of evidence technique" («Стратегічне використання методу доказів») (виноска).

78. Правило 9 (с) Луандських керівних принципів; ЄСПЛ, справа «Доїл проти Ірландії» (Doyle v. Ireland), Заява № 51979/17, Рішення від 23 травня 2019 р., пункт. 99; КПК, 12-та загальна доповідь, CPT/Inf (2002) 15, пункт 36; див. також Міжнародний і Угорський Гельсінський комітети «Справедливі судові процеси», Звіт про засідання — обмін досвідом щодо аудіовізуального запису допитів у кримінальному провадженні, 9 листопада 2018 р.

79. Під час здійснення аудіовізуального запису в кадрі мають бути і інтерв'юер(и), і допитуваний. Зосередження уваги лише на допитуваному може спотворювати сприйняття інтерв'ю тими, хто може далі переглядати відео (наприклад, суддями чи присяжними), див. G.D. Lassiter, L.J. Ware, M.J. Lindberg, & J.J. Ratcliff, "Videotaping custodial interrogations: toward a scientifically based policy" («Відеозапис допитів під вартою: шлях до науково обґрунтованої політики»), у роботі: Police Interrogations and False Confessions («Поліцейські допити та неправдиві зізнання»), Lassiter & Meissner, ред. (виноска 8).

80. Принцип 23 Зведення принципів.

103. Інтерв'юери несуть відповідальність за врахування потреб допитуваного, визначених раніше посадовими особами, а також за оцінку ситуацій підвищеної вразливості (зокрема емоційний стан допитуваного) і бути готовим належним чином відреагувати на них. Наприклад, їм може бути потрібно домовитися про присутність третіх осіб, таких як законні представники й особи, що надають підтримку дітям або допитуваним з інтелектуальними або психосоціальними порушеннями.
104. Інтерв'юери повинні постійно контролювати власні емоції з питань, які обговорюються під час інтерв'ю, і свої почуття до допитуваного, щоб мати можливість виражати спокій і самоконтроль та проєктувати їх на допитуваного. Якщо це здається неможливим, необхідно призначити іншого інтерв'юера для проведення інтерв'ю.

Під час інтерв'ю: досягнення та підтримання взаєморозуміння

105. Ефективні інтерв'юери вміють пристосовуватися до ситуації, уважно слухають, співчують і поділяють переконання, що гуманне, етичне, правомірне, вільне від примусу й належним чином організоване інтерв'ю відповідає інтересам усіх залучених сторін: самого інтерв'юера, допитуваного й органів, що здійснюють збір інформації. Вони визнають, що роль інтерв'юера полягає в отриманні найкращої можливої інформації для ухвалення рішень. Вину чи невинуватість визначають лише суди.
106. Налагодження контакту має важливе значення для підтримки ефективного збору інформації та передбачає встановлення та підтримку стосунків, що характеризуються повагою та довірою, неосудливим способом мислення, не агресивною мовою тіла, уважністю та терпінням. Це зменшує наслідки початкового дисбалансу влади в процесі інтерв'ю.
107. Інтерв'юер повинен використати достатню кількість часу для налагодження змістовної взаємодії з допитуваним і чіткого повідомлення допитуваного про його/її права та порядок інтерв'ю. У разі необхідності це передбачає допомогу перекладача й будь-яких інших третіх осіб для надання допомоги в спілкуванні. Якщо допитуваний здається непевним щодо своїх прав, інтерв'юер має ще раз пояснити їх і переконатися, що допитуваний усе зрозумів. Що стосується підозрюваних у кримінальних справах, інтерв'юери повинні нагадувати особі, що вона має право зберігати мовчання, а її свідчення можуть бути використані як доказ проти неї.
108. Присутність адвоката під час інтерв'ю як юридичного фахівця та захисника справедливості процесу є гарантією від непорозумінь, хибних тлумачень і будь-яких спроб провести інтерв'ю незаконно. Ці функції служать для підвищення доказової цінності інформації, зібраної під час інтерв'ю.
109. Ефективний інтерв'юер повинен встановити шанобливі та професійні робочі стосунки з адвокатом. Присутній адвокат має право ставити запитання, вимагати

роз'яснень, оскаржувати представлені докази, оскаржувати несправедливі запитання чи образливу поведінку інтерв'юера та загалом стежити за дотриманням прав свого клієнта.

110. Якщо допитуваному потрібна присутність адвоката, навіть якщо він раніше відмовився від цього права, інтерв'ю потрібно призупинити до моменту появи адвоката.
111. Інтерв'юер повинен залишатись уважним до психічного та фізичного стану допитуваного протягом інтерв'ю. Допитуваному потрібно забезпечити достатній час безперервного відпочинку та достатню кількість їжі й води.
112. Озвучення очікувань на початку інтерв'ю підвищує ефективність процесу. Наприклад, якщо допитуваний чогось не розуміє або вважає, що його неправильно зрозуміли, інтерв'юер повинен заохочувати допитуваного говорити про це. Допитуваним необхідно пропонувати надавати якомога більше доречних деталей, думати над відповідями на запитання стільки часу, скільки потрібно, ставити запитання й говорити, якщо вони чогось потребують.

Методи збору інформації

113. Активне слухання допомагає інтерв'юеру обробляти інформацію, яку надав допитуваний. Активно слухаючи, інтерв'юер показує, що стежить за тим, що говорить допитуваний, і докладає зусиль, щоб зрозуміти його. Інтерв'юер має дбати про те, щоб ненавмисно не наводити допитуваного на певні думки, тобто не використовувати словесні або візуальні сигнали, як-от звуки, жести або запитання, які можна розтлумачити як знак згоди або незгоди з тим, що говорить допитуваний.
114. Інтерв'юер має запропонувати допитуваному пояснити власними словами свою причетність/не причетність до справи, що він знає або пам'ятає про справу, яка розглядається. Допитуваному необхідно дати можливість відповідати максимально повно. Потім допитуваному можна поставити уточнювальні запитання, щоб заповнити прогалини в інформації або пояснити розбіжності.
115. Інтерв'юер зазвичай не повинен перебивати допитуваного чи порушувати його хід думок і завжди залишатись уважним до інформації, яку надає допитуваний, щоб помітити важливі деталі та визначити конкретні питання, що потребують подальшого розгляду. Не переривання доповнюється використанням тиші, де це доречно. Коли інтерв'юер мовчить, він сигналізує, що допитуваний у цей час може зупинитися й подумати, а інтерв'юер готовий зачекати, щоб отримати більше деталей.
116. Тип інтерв'ю, що використовується, сприяє досягненню бажаних цілей і загальних результатів. Мета — здобути якомога більше добровільно наданої та точної інформації. Кожне запитання повинно мати мету, їх потрібно ставити без засудження. Мова, що використовується, має бути чіткою, потрібно уникати технічних термінів чи жаргону й скорочень.

117. Відкриті запитання, такі як «Поясніть мені», «Скажіть мені» або «Опишіть, будь ласка», зменшують ризик спотворення спогадів допитуваного. Відповіді на них частіше дають більше деталей і повніших відповідей, вони більш незалежні від можливого впливу інтерв'юера.
118. Запитання, які направляють допитуваного (наприклад: «Хто», «Що» й «Де»), можуть знадобитися, щоб отримати детальнішу інформацію, щойно з'явиться відповідь на відкрите запитання. Вони допомагають отримати додаткову інформацію та виявити конкретні прогалини й невідповідності, які потребують подальшого вивчення. Допитувані можуть також розкрити те, що вони раніше не розповідали.
119. Стратегічне використання інформації може допомогти в проведенні інтерв'ю, щоб гарантувати відповідність здобутої інформації меті інтерв'ю.
120. Точні короткі резюме того, що сказав допитуваний, можуть сприяти позитивному прогресу інтерв'ю й допомогти інтерв'юеру та допитуваному згадати важливі деталі. Однак неправильно сформульовані резюме можуть спотворити свідчення допитуваного та внести упередження або неточність. Допитувані можуть також тлумачити неточне резюме як ознаку того, що інтерв'юер не слухав або намагається маніпулювати їхніми свідченнями.

Спротив з боку допитуваного

121. Інтерв'юери можуть зіштовхнутися з допитуваними, які не бажають розмовляти, а тому їм варто передбачити, як вони діятимуть у таких ситуаціях. Небажання або незгода відповідати на запитання може бути навмисним вибором. Наприклад, підозрювані в кримінальних справах мають право зберігати мовчання й деякі будуть цим правом користуватися. Це рішення потрібно завжди поважати, і воно не має жодного стосунку до права допитуваного на презумпцію невинуватості.
122. Причини, через які допитуваний може не бажати говорити, можуть охоплювати загальну тривогу або невпевненість у процесі, особливо якщо особа ніколи раніше не була в такій ситуації. Страх також може зіграти свою роль. Наприклад, страх перед поліцією та іншими посадовими особами або страх перед несприятливими наслідками для себе чи інших, якщо стане відомо, що людина спілкувалася з органами влади. Допитувані також можуть зазнати психологічного впливу від побаченого, почутого чи пережитого. Небажання говорити також може бути наслідком особистої реакції допитуваного на інтерв'юера чи перекладача.
123. Також можливо, що допитуваний готовий надати інформацію, але не може цього зробити. Це буває, коли допитуваний не має відповідної інформації, з якої можна було б почати, або не зміг запам'ятати деталі. Можливо, з плином часу чи обставин, які пережив допитуваний, він забув подробиці або не зміг відшукати їх у пам'яті.
124. Інтерв'юери можуть підвищити ймовірність ефективного інтерв'ю, якщо виявлятимуть поважне усвідомлення того, чому допитуваний може не хотіти розмовляти, пояснивши, що будь-яка надана інформація буде зберігатися

конфіденційно в межах, дозволених законом, і поважаючи будь-яку відмову говорити. Інтерв'юери не повинні робити негативних висновків через відмову допитуваного відповідати на запитання й мають зберігати не осудливе ставлення, коли допитувані визнають факт скоєння злочинів або повідомляють інформацію, через яку вони можуть почуватися ніяково.

Призупинення інтерв'ю

125. Інтерв'юерам доцільно й допустимо призупиняти інтерв'ю для подальшої роботи з отриманою інформацією або здійснення додаткових запитів. Адвокат або допитуваний також можуть вимагати перерви (наприклад, для відпочинку чи приватних консультацій). Відмова прийняти такий запит може вплинути на достовірність інформації, отриманої під час інтерв'ю.
126. Якщо допитуваний потребує медичної допомоги, інтерв'юер повинен негайно призупинити інтерв'ю й забезпечити надання невідкладної допомоги.
127. Важливо забезпечити, щоб осіб не допитували як свідків із метою уникнення законних вимог, що пред'являються до допиту підозрюваних⁸¹. Якщо особа, яку первинно допитали як свідка, стає підозрюваною під час інтерв'ю, інтерв'юер повинен припинити таке інтерв'ю, щоб чітко попередити допитуваного, що його статус змінився на статус підозрюваного. Інтерв'юер повинен повідомити допитуваного про його права як підозрюваного та забезпечити необхідний час і ресурси для здійснення цих прав.

Завершення інтерв'ю: оцінювання й аналіз

128. Ефективний інтерв'юер повинен завжди закінчувати інтерв'ю з повагою та дотриманням професійності. Це підвищує ймовірність того, що допитуваний залишиться відкритим для майбутнього спілкування, дозволяє уникнути можливих непорозумінь і посилити довіру до органів влади.
129. Інтерв'юер повинен переглянути інформацію, отриману від допитуваного (і адвоката, якщо його залучено), а якщо було зроблено письмовий запис (на відміну від аудіо/відеозапису), запропонувати їм підписатися протокол на підтвердження точності такого запису. Будь-які зміни мають бути зафіксовані. За потреби зафіксованою має бути будь-яка відмова допитуваного підписати протокол інтерв'ю⁸². Примірник протоколу має бути надано допитуваному та його адвокату (якщо його залучено до інтерв'ю)⁸³. Після цього інтерв'юер повинен надати допитуваному відповідну інформацію про наступні етапи процесу.

81. А/71/298.

82. Див., наприклад, правило 9(е)(v) Луандських керівних принципів; КПК, 2-га загальна доповідь, СРТ/Inf (92) 3, пункт 39.

83. Принцип 23(2) Зведення принципів.

130. Після завершення інтерв'ю інтерв'юер гарантує, що інформація, надана під час процесу, підлягає відповідному рівню конфіденційності й захисту даних. Це може передбачати гарантування того, що така інформація не передається громадськості чи установам таким чином, що може поставити під загрозу права допитуваного.
131. Оцінювання й аналіз є невіддільною частиною успішного процесу інтерв'ю. Час, витрачений на це, може відрізнятися залежно від серйозності справи, проте ніколи не варто поспішати. Інтерв'юер повинен оцінити та проаналізувати:
 - а) цінність і надійність отриманої інформації та її відповідність відомим доказам, інформаційним прогалинам та іншим зібраним даним;
 - б) які додаткові запити необхідні для просування розслідування чи операції;
 - в) чи ефективно застосовувались усі відповідні гарантії.

◀ Принцип 3 ▶

Про вразливість

Ефективне інтерв'ю вимагає виявлення та задоволення потреб допитуваних, що перебувають у ситуаціях вразливості.

Інтерв'ю в ситуації вразливості

132. Практично всі допитані особи опиняються в ситуації вразливості через нерівний за своєю суттю баланс сил, яким характеризується взаємодія з органами влади. Дисбаланс влади особливо гострий, коли допитуваного затримують, і таким чином, він повністю залежить від органів влади а здійсненні та реалізації своїх прав людини.
133. Інтерв'юери повинні знати про можливі наслідки дисбалансу влади та вживати заходів для їх пом'якшення, забезпечуючи захист усіх допитуваних згідно із законом, водночас максимально підвищуючи цінність зібраної інформації. Дисбаланс влади може призвести до того, що допитуваний відчуватиме стрес: від легкого занепокоєння до крайнього страху. Такий стрес може впливати на фізичні, когнітивні й емоційні реакції людини на запитання. Він може перешкоджати розумінню допитуваним поставлених запитань і можливих наслідків його відповідей. Він також може вплинути на здатність допитуваного ухвалювати обґрунтовані рішення у власних інтересах або надавати детальну та точну інформацію. У гіршому випадку стан підвищеного стресу, який відчувають деякі допитувані, може погіршити пошук інформації в пам'яті та призвести до отримання неправдивої інформації.
134. Дотримання положень, запропонованих у цих Принципах, може допомогти заспокоїти допитуваних і сприятиме створенню середовища, вільного від примусу. Це відіграватиме особливо важливу роль у запобіганні зловживанню владою з боку інтерв'юерів, що підриває цілісність процесу інтерв'ю, а також у зменшенні практики «неформальних розмов», які несуть значний ризик жорстокого поводження.

Особи в ситуаціях підвищеної вразливості

135. Деякі допитувані постають перед ситуацією підвищеної вразливості, коли крім самого факту, що буде проводитися інтерв'ю, яке є стресовою для них подією, існують й інші специфічні фактори ризику. За таких обставин допитуваний матиме додаткові потреби та права, що вимагають уваги з боку органів влади⁸⁴. До таких факторів ризику можуть належати:
- a) вік, стать, гендерна ідентичність або її вираження, сексуальна орієнтація;
 - b) національність або етнічна приналежність;
 - c) культурне чи релігійне походження;
 - d) фізичні, інтелектуальні або психологічні порушення;
 - e) труднощі зі спілкуванням;
 - f) труднощі в розумінні (зокрема мовні бар'єри);
 - g) неграмотність;
 - h) вікові стани, такі як деменція;
 - i) приналежність до групи меншин або маргіналізованої соціально-економічної групи.
136. Визнаючи, що «вразливість» — це динамічна концепція, яка розвивається, до інших ситуативних особливостей, які можуть посилити вразливість, належать:
- a) стан здоров'я, такий як травми, захворювання, депресія, тривожність, інтоксикація, посттравматичний стресовий розлад або інший ослаблений чи змінений стан;
 - b) попередній травматичний досвід, зокрема якщо особа була свідком або потерпілою від зловживань чи порушень прав людини;
 - c) міграційний статус, як-от шукач притулку, біженець, нелегальний мігрант чи жертва торгівлі людьми;
 - d) вагітність або годування грудьми чи наявність осіб, щодо яких особа є основним піклувальником, а також неможливість забезпечити альтернативні заходи щодо догляду за такими особами;
 - e) характер розслідуваного правопорушення, як-от педофілія, політичні правопорушення чи терористичні акти⁸⁵.

84. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), А/RES/34/180 від 18 грудня 1979 р.; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (КЛРД), резолюція 2106 (XX) Генеральної Асамблеї від 21 грудня 1965 р.; Конвенція про права осіб з інвалідністю (КПІ), А/RES/61/106, 24 січня 2007 р.; Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей, А/RES/45/158, 18 грудня 1990 р.; див. також Декларацію ООН про права корінних народів, А/RES/61/295, 2 жовтня 2007 р.; Бангкокські правила; Мінімальні стандартні правила ООН щодо здійснення ювенальної юстиції (Пекінські правила), А/RES/40/33, 29 листопада 1985 р.; Гаванські правила; Міжнародна комісія юристів (ICJ), Джок'якертські принципи — принципи застосування міжнародного права прав людини щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, березень 2007 р.

85. Див., наприклад, А/68/295, Проміжна доповідь Спеціального доповідача з питань катувань, 9 серпня 2013 р., пункти 67-72.

137. Ризики можуть коливатися залежно від таких факторів, як контекст, культура та час. Особливості, що свідчать про підвищену вразливість, можуть мати постійний або тимчасовий характер. У деяких випадках підвищена вразливість особи може бути очевидною або вже задокументованою; в інших випадках вона може бути невідомою або не очевидною. Так само вона може бути продуктом кількох чинників, що перетинаються та створюють унікальні реалії та досвід, а також особливо підвищену вразливість до дискримінації та жорстокого поводження.
138. Зважаючи на свій вік, діти під час інтерв'ю завжди перебувають у ситуації підвищеної вразливості, що вимагає спеціальних заходів для забезпечення їх належного захисту. Таким чином, для інтерв'ю дітей краще залучати інтерв'юерів, які пройшли спеціальну підготовку. Варто розглянути питання про те, як найкраще спілкуватися з дитиною та налагоджувати з нею контакт, а також де й коли має відбутися інтерв'ю. Для інтерв'ю дітей-потерпілих і свідків потрібно використовувати інтерв'юерів, які пройшли спеціальну підготовку.
139. Коли дитина є підозрюваною, її ніколи не можна допитувати або вимагати робити будь-які заяви чи підписувати будь-які документи, що стосуються злочину, у якому дитину підозрюють, без присутності та допомоги адвоката й дорослого, що виступає в ролі посередника⁸⁶, якому довіряє дитина. Діти не можуть відмовитися від свого права на адвоката⁸⁷.
140. Інтерв'юери повинні усвідомлювати, що певна поведінка може підвищити вразливість особи та гарантувати, що вона не впливає на реакції допитуваного. До них належать:
- а) сугестивність, коли допитуваних, особливо дітей і допитуваних із психосоціальними чи інтелектуальними порушеннями, легко спантеличити й підвищити їхню вразливість до сугестивних або маніпулятивних запитань або тиску під час інтерв'ю, що може призвести до отримання неправдивої або недостовірної інформації;
 - б) поступливість, а саме тенденція відповідати ствердно, не замислюючись (зазвичай, щоб якомога швидше закінчити інтерв'ю);
 - в) бажання догодити, коли допитуваний говорить те, що на його думку, інтерв'юер хоче почути, щоб отримати позитивне ставлення й уникнути несприятливих чи жорстоких наслідків.
141. Особи також можуть опинитися в ситуації підвищеної вразливості через інституційні упередження, дискримінацію, недостатні обізнаність, підготовку кадрів або інфраструктуру. Ці недоліки можуть вплинути на інституційні структури, політику та/або на думки, судження, дії окремих осіб.

86. Див., наприклад: Регіональний офіс ЮНІСЕФ для країн Європи та Центральної Азії, Настанови щодо дружньої до дітей правової допомоги, жовтень 2018 р.; Комітет міністрів Ради Європи, Настанови Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 17 листопада 2010 р., пункти 12, 88.

87. Ст. 37(d) та 40(2)(b)(ii) КПД; див. також CRC/C/GC/10, пункти 49–50.

Оцінка та реагування на ситуації підвищеної вразливості

142. Органи влади повинні запровадити посилений захист і спеціальні заходи, покликані задовольнити конкретні потреби та права людей у ситуаціях підвищеної вразливості, зокрема в питаннях, що стосуються недискримінації та захисту від вимушеного самозвинувачення. Для цього може знадобитися диференційоване застосування правових і процесуальних гарантій.
143. Перш ніж проводити інтерв'ю, органи влади повинні оцінити, чи може допитуваний опинитися в ситуації вразливості та чи потребує він особливої уваги. Заходи вимагатимуть гнучкої, спеціально підібраної реакції. Інтерв'юери й інші відповідні органи повинні розглянути й визначити для кожного випадку окремо, чи потрібно залучити іншого інтерв'юера, наприклад інтерв'юера іншої статі чи такого, який має спеціальну підготовку, або чи треба проконсультуватися з конкретними експертами. Деякі кроки має визначати законодавство, а інші залежать від судження інтерв'юера.
144. Коли інтерв'юери оцінюють потреби допитуваного та реагують на них, вони мають зводити до мінімуму запитання й обговорення подій, щодо яких ведеться розслідування. Це допомагає уникнути ризику зміни або спотворення спогадів допитуваного перед офіційним інтерв'ю.
145. Вразливість необов'язково заважає допитуваному надавати достовірну інформацію. Її часто можна отримати, якщо надати допитуваному необхідну підтримку. Наприклад, допитувані, які мають труднощі зі слухом чи мовленням, можуть потребувати кваліфікованого сурдоперекладача або працівника служби підтримки. Взаємодію інтерв'юера з допитуваним можуть полегшити консультації з людьми, які добре знають допитуваного, наприклад із членами його сім'ї чи соціальним працівником.
146. Повний письмовий запис будь-якої оцінки вразливостей, а також заходів, яких інтерв'юер вжив для надання підтримки допитуваному, є важливою гарантією захисту його прав. Такий запис допомагає визначити кроки, необхідні для ефективного спілкування, участі в процесі збору інформації та безпеки допитуваного. У випадку наявності підозр інтерв'юери повинні повідомити законного представника допитуваного про будь-яку виявлену вразливість і заходи, яких вони вжили для задоволення потреб допитуваного.
147. Інтерв'юери, відповідальні за інтерв'ю осіб у ситуаціях підвищеної вразливості, повинні за можливості пройти спеціальну підготовку або отримати допомогу відповідного експерта. Що стосується дітей, інтерв'ю має проходити із дотриманням спеціальних процедур, його мають проводити інтерв'юери, які пройшли спеціальну підготовку.
148. Інтерв'юер повинен вжити розумних заходів, щоб навіть місце розташування та середовище, у якому проходить інтерв'ю, не створювали стрес для допитуваного в ситуації підвищеної вразливості.

◀ Принцип 4 ▶ Про навчання

Ефективне інтерв'ю — це професійна діяльність, яка вимагає спеціального навчання.

149. Увесь персонал, який проводить інтерв'ю, зокрема працівники поліції та інші працівники правоохоронних органів, розвідувальний і військовий персонал, має пройти спеціальну підготовку з проведення ефективного інтерв'ю відповідно до принципів, викладених у цьому документі. Це забезпечить розуміння, підготовку та проведення інтерв'ю згідно з міжнародним і національним законодавством, інституційними правилами та найвищими професійними стандартами.
150. В усіх відомствах необхідно викладати методи ефективного інтерв'ю для сприяння інституційним змінам у напрямку політики та методів, заснованих на відкритому підході, призначеному для збору точної та достовірної інформації від усіх категорій допитуваних.
151. Встановлення високих професійних стандартів має підтримуватися конкурентним і суворим відбором фахівців на основі критеріїв відбору та процедури, що дає змогу забезпечити наявність різноманітного кваліфікованого персоналу для проведення інтерв'ю.

Спеціальна підготовка

152. Спеціальна підготовка має забезпечити високий рівень послідовності підготовки інтерв'юерів до інтерв'ю та його структурування. Підготовка також має навчити фахівців практичній методології, що засновується на відповідних дослідженнях, які показують, що певні методи інтерв'ю сприяють отриманню точних і надійних відомостей та зводять до мінімуму ризики отримання неправдивої інформації.
153. Зміст підготовки для проведення ефективного інтерв'ю має передбачати визначення важливості інтерв'ю як вирішальної частини ширшого процесу розслідування чи збору інформації, а зрештою — процесу судочинства, незалежно

від юрисдикції. Підкреслення ефективності інтерв'ю й відповідних гарантій дуже важливе для забезпечення дотримання позитивних зобов'язань держави щодо забезпечення прав людини, а також для запобігання катуванням та жорсткому поводженню⁸⁸.

154. Основні елементи підготовки до проведення ефективного інтерв'ю:

- a) дотримуйтеся відкритості й уникайте упереджень;
- b) стратегічно плануйте інтерв'ю й готуйтеся до нього;
- c) досягніть і підтримуйте взаєморозуміння (психологічний контакт);
- d) визначте конкретні потреби допитуваних і реагуйте на них;
- e) дотримуйтеся міжнародного законодавства про права людини;
- f) переконайтеся, що гарантії застосовуються протягом усього процесу інтерв'ю;
- g) використовуйте науково-обґрунтовані методи інтерв'ю;
- h) використовуйте навички активного слухання та дозволяйте допитуваним докладно відповідати на запитання;
- i) взаємодійте з допитуваним, який не хоче відповідати на ваші запитання;
- j) взаємодійте з адвокатом допитуваного;
- k) починайте й закінчуйте інтерв'ю професійно;
- l) аналізуйте зібрану інформацію;
- m) здійснюйте оцінювання процесу інтерв'ю з метою підвищення власної кваліфікації.

155. Навчання для проведення інтерв'ю має бути достатньо тривалим, щоб фахівці, які його проходять, засвоїли необхідні теоретичні основи та практичні навички. Навчання має передбачати багато практичних занять із використанням реалістичних оперативних сценаріїв зі зворотним зв'язком із боку керівників і колег.

156. Участь тих, хто раніше був у ролі допитуваного, та інших фахівців (наприклад, медичний персонал, перекладачі та допоміжні особи) у заняттях, що засновані на сценаріях, може збагатити досвід навчання.

157. Для інтерв'юерів, посередників і перекладачів, які беруть участь в інтерв'ю осіб у ситуаціях підвищеної вразливості (наприклад, дітей і осіб із психосоціальними порушеннями), потрібно організувати додаткову підготовку. Така підготовка має надавати поради щодо моніторингу психологічного добробуту допитуваного й за потреби щодо припинення інтерв'ю та звернення за допомогою до відповідним чином підготовлених фахівців⁸⁹.

158. Персонал, який здійснює керівництво та нагляд за роботою інтерв'юерів, також має пройти підготовку, щоб не лише вдосконалити власні навички проведення інтерв'ю, а й навчитись оцінювати загальну якість інтерв'ю й забезпечити відповідний зворотний зв'язок і підтримку інтерв'юерів.

88. Ст. 10 КПК.

89. Ст. 13 КПІ; правило 12 Пекінських правил; див. також Керівні принципи щодо судочинства у питаннях дітей-жертв і дітей-свідків злочинів, Резолюція 2005/20 ECOSOC, 22 липня 2005 р.

159. Інші відповідні особи, такі як судді, прокурори, слідчі й адвокати, також мають бути поінформовані про принципи ефективного інтерв'ю. Це допомагає виробити загальне розуміння їхніх відповідних ролей і викликів, що можуть стояти перед ними, а також полегшує зовнішній моніторинг або оцінку в разі виникнення скарг.
160. Використання технологій у навчанні може допомогти поліпшити якість майбутнього інтерв'ю й отримати цінні дані для подальших досліджень. Для цього може знадобитися використання аудіовізуального обладнання для запису навчальних занять і застосування записаних в електронному вигляді інтерв'ю як прикладів для заснованих на сценаріях занять.
161. Потрібно заохочувати співпрацю під час навчання між правоохоронними органами, військовим і розвідувальним персоналом, наглядовими органами, науковими колами та міжнародними партнерами. Необхідно заохочувати наукових і незалежних дослідників робити свої дослідження публічними й доступними.
162. Навчальні програми необхідно регулярно оновлювати, щоб врахувати розвиток міжнародних стандартів прав людини й результати наукових досліджень. Регулярне впровадження нових досліджень і методів, перевірених на практиці, також може посилити навчальні програми⁹⁰.

Постійний професійний розвиток

163. Знання та навички щодо інтерв'ю потрібно з часом оновлювати. Додавання питань про проведення ефективного інтерв'ю в програми постійного професійного розвитку допоможе забезпечити прихильність інституцій до етичного й ефективного інтерв'ю.
164. До важливих елементів для постійного професійного розвитку належать зобов'язання керівництва, регулярні тренінги для підвищення кваліфікації та оновлення знань і навичок із метою вдосконалення методів, виправлення помилок і ознайомлення інтерв'юерів з останніми актуальними дослідженнями.
165. Програми постійного професійного розвитку мають дати можливість відомствам, зокрема керівникам, краще контролювати й оцінювати результати інтерв'ю, визначати потреби в подальшому навчанні, удосконалювати використання нових технологій і оновлювати наукові знання.

90. Ст. 11 КПК.

◀ Принцип 5 ▶

Про підзвітність

Для ефективного інтерв'ю потрібні прозорі та підзвітні установи.

Інституційні процедури й огляд

166. Стандартні операційні процедури, кодекси поведінки чи інші інституційні директиви органів влади сприяють ефективному впровадженню інтерв'ю й стимулюють зміни в інституційній культурі.
167. Відповідно до статті 11 Конвенції ООН проти катувань, органи влади зобов'язані проводити систематичний, ретельний і широкий огляд наявних правил, інструкцій, методів і практики, пов'язаних з інтерв'ю⁹¹. На основі цієї оцінки слідчі органи повинні ухвалити й оприлюднити стандартні операційні процедури, політику та кодекси поведінки, щоб встановити обов'язкові стандарти для посадових осіб, які проводять інтерв'ю. Такі положення мають відповідати міжнародно визнаним стандартам поведінки працівників правоохоронних органів та інших посадових осіб, відповідальних за проведення інтерв'ю.
168. Під час регулярних оглядів, які проводять органи влади, також потрібно оцінювати рівень фінансових ресурсів, що виділяються на проведення інтерв'ю, зокрема належне використання технологій. Регулярний огляд може допомогти забезпечити застосування та дотримання національно узгоджених стандартів і їх періодичне вдосконалення.
169. Огляди можуть спиратися на знання та допомогу незалежних дослідників, кваліфікованих практиків і організацій, що мають досвід та орієнтовані на запровадження й поширення практики ефективного інтерв'ю.
170. Прозорість і підзвітність мають застосовуватися на кожному рівні в органах влади, зокрема на індивідуальному рівні, рівні керівництва й організаційному рівні в цілому.

91. Ст. 11 КПК; див. також A/HRC/RES/31/31, пункти 11-12; A/HRC/RES/46/15, пункт 10.

171. Прозорість має вирішальне значення для підтримання довіри громадськості до доброчесності установи та загального здійснення правосуддя. Органи влади повинні зробити доступними свої внутрішні правила та процедури, пов'язані з проведенням інтерв'ю.
172. Право на доступ до інформації має бути гарантоване допитуваним, їхнім сім'ям, адвокатам та іншим надавачам юридичних послуг. Такий доступ також повинні мати механізми контролю⁹².
173. Вся особиста інформація, зібрана під час інтерв'ю, має бути захищена від неналежного використання з урахуванням принципів конфіденційності, приватності, а також законодавчих та інших нормативно-правових актів про захист даних⁹³.

Ефективне ведення документації

174. Ефективний запис інформації — необхідна умова прозорості та підзвітності. Належне ведення документації також сприятиме ранньому виявленню ризиків, більш якісному плануванню, розподілу ресурсів, процесам аудиту й дослідженням.
175. Щоразу коли затримують особу, необхідно якнайшвидше розпочати фіксацію усіх дій щодо особи під час її перебування під вартою, бажано в електронній формі⁹⁴.
176. Необхідно мати точний запис усіх інтерв'ю, бажано із використанням аудіовізуальних технологій. Попри те, що впровадження аудіовізуального запису, можливо, доведеться здійснювати поступово, наявність надійних записів має значні переваги. Водночас вони сприяють більш ефективному використанню ресурсів.
177. Аудіовізуальні записи полегшують розслідування будь-яких заяв про жорстоке поводження під час інтерв'ю. Це служить в інтересах як осіб, які заявляють про жорстоке поводження, так і інтерв'юерів, щодо яких можуть надходити заяви про жорстоке поводження.

Запобігання та повідомлення

178. Повага та відданість ідеї ефективного інтерв'ю та пов'язаних із цим гарантій мають відображатися у внутрішніх правилах, кодексах поведінки й оцінках результатів діяльності відповідних органів.
179. Усі відомства, які проводять інтерв'ю, повинні мати незалежні внутрішні підрозділи розслідування скарг із чіткими внутрішніми командними ланцюгами,

92. Ст. 18 Конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень; ст. 20 Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань (ОПКАТ), А/RES/57/199, 18 грудня 2002 р.

93. Ст. 20 Конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень; ст. 21 ОПКАТ.

94. Ст. 17 (3) Конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень; принцип 12 Зведення принципів; див. також правило 9 (с) Луандських керівних принципів; ЄСПЛ, справа «Доїл проти Ірландії» (Doyle v. Ireland), пункт 99.

неупередженим звітуванням, захистом від репресій і конкретними процедурами для виправлення, притягнення до відповідальності чи кримінального переслідування за будь-яке зловживання чи порушення⁹⁵.

180. У разі порушення внутрішніх правил інтерв'ю необхідно забезпечити відповідну інституційну реакцію — від перепідготовки до дисциплінарних стягнень. Серйозні порушення правових зобов'язань, таких як абсолютна заборона катувань і жорстокого поводження, мають призводити до кримінальних процесів і санкцій⁹⁶. З будь-яким порушенням дисципліни чи належної поведінки потрібно поводитися неупереджено та пропорційно відповідно до міжнародного права та стандартів процесуальної справедливості.
181. Державні службовці за жодних умов не повинні ігнорувати протиправну поведінку, незалежно від рангу, ступеня чи ролі особи, яка її скоїла, у будь-яких обставинах і в будь-якому контексті, у якому вона може відбуватися.
182. Органи контролю повинні проводити оцінку, вживати позитивних заходів, повідомляти або іншим належним чином реагувати, передавати до керівного рівня будь-які повідомлення про непрофесійну поведінку чи неправомірні дії будь-якої посадової особи, поведінка якої перебуває в межах їхньої юрисдикції⁹⁷.
183. Повідомлення про випадки катування та жорстокого поводження є обов'язковим для посадових осіб, які стають його свідками. Необхідно вимагати повідомляти про такі випадки й забезпечувати захист тих, хто це робить. Якщо посадова особа відчуває, що не може безпосередньо допитати колегу або вжити інших заходів щодо свого колеги, вона повинна повідомити про випадок через керівника або механізм повідомлення, що діє у відомстві, або інші відповідні канали, як-от механізми контролю. Цей обов'язок повідомляти також потрібно застосовувати, якщо в посадових осіб складається враження про відсутність належної реакції на їхнє повідомлення про випадок катування або жорстокого поводження.
184. Кожній особі, яка повідомляє про порушення (викривачу), необхідно забезпечити належний захист від будь-яких репресій або негативного поводження.
185. Інші фахівці з кримінального правосуддя, такі як адвокати, прокурори та судді, які бачать, чують або підозрюють, що під час інтерв'ю було скоєно протиправні дії, також зобов'язані довести ці факти або підозри до відома відповідного органу за допомогою належних каналів і повідомити про це інші компетентні органи.
186. Працівники системи кримінального правосуддя відіграють важливу роль у запобіганні катуванням та іншому жорстокому поводженню й удосконаленні

95. Див., наприклад, принцип 33, Зведення принципів; правило 37 Луандських керівних принципів; CPT/Inf (2018) 4, 27-ма загальна доповідь КПК, грудень 2017 р., с. 25–31; CPT/Inf (2019)9, 28-ма загальна доповідь КПК, квітень 2019 р.

96. Ст. 6–8 КПК.

97. Див., наприклад, CPT/Inf (2018)4, 27-ма загальна доповідь КПК, грудень 2017 р., пункт 70.

практики проведення інтерв'ю. Сюди належить обов'язок вилучати із судового провадження будь-які докази, отримані в результаті застосування катувань, іншого жорстокого поводження, процесуальних протиправних дій або будь-яких інших примусових методів.

187. Надмірне покладання на зізнання в судовому процесі створює небажаний стимул для інтерв'юерів розглядати зізнання як єдину мету інтерв'ю, тож їх потрібно уникати.

Зовнішній контроль та незалежний моніторинг

188. Зовнішні наглядові органи (національні інституції з прав людини, офіси уповноважених з прав людини, судові органи або спеціалізовані наглядові організації) повинні мати доступ до будь-якої установи, у якій проводять інтерв'ю затриманих осіб, і до інформації про осіб, які перебувають під вартою в таких установах.
189. Зовнішні органи моніторингу повинні мати можливість мати конфіденційні контакти з будь-якими особами, які перебувають під вартою. Особи, які скаржаться на жорстоке поводження або порушення, вчинені посадовими особами, повинні мати право вільно й цілком конфіденційно спілкуватися з незалежними органами моніторингу, без страху репресій і за умов дотримання розумних умов для гарантування безпеки й належного порядку такого спілкування.
190. Відповідно до Паризьких принципів щодо національних правозахисних установ⁹⁸, зовнішні органи моніторингу мають бути незалежними та забезпеченими достатніми ресурсами для проведення ретельного, оперативного, неупередженого та справедливого аналізу функціонування установ, де проводять інтерв'ю, і забезпечення поваги до прав та гідності осіб.
191. Держави-учасниці Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань повинні надати повноваження Національним превентивним механізмам здійснювати візити до місць тримання під вартою без попередження. Вони повинні мати доступ до інформації та файлів, право проводити приватні співбесіди з особами, позбавленими волі, а також із персоналом⁹⁹.
192. Держави повинні створити системи та процеси, які дозволять зовнішнім органам моніторингу надавати рекомендації щодо будь-яких реформ, необхідних для підвищення ефективності інтерв'ю та правових гарантій. Органи влади повинні взяти на себе зобов'язання вести діалог із зовнішніми органами щодо своїх висновків і рекомендацій.

98. Принципи, що стосуються статусу національних інституцій з прав людини (Паризькі принципи), A/RES/48/134, 20 грудня 1993 р.

99. Ст. 19–20 ОРКАТ.

193. Організації громадянського суспільства також можуть відігравати важливу роль у незалежному нагляді та моніторингу. Влада повинна вітати їх участь і належним чином враховувати всі звіти, які вони готують у результаті моніторингу місць тримання вартою та проведення інтерв'ю (сюди належать й інтерв'ю свідків і потерпілих).

Скарги та розслідування

194. Усі допитувані мають право скаржитися на будь-яке жорстоке поводження, зокрема на відмову в реалізації прав або правових гарантій. Такі скарги мають бути негайно, ретельно й неупереджено розглянуті через спеціальні компетентні канали¹⁰⁰.
195. Доступ до механізмів подання скарг має бути легким, прямим, безкоштовним і конфіденційним. Необхідно вжити відповідних заходів для забезпечення доступності механізмів подання скарг для всіх, зокрема осіб, які перебувають у ситуації підвищеної вразливості. Скаржники повинні отримати чіткі вказівки щодо процесів розгляду скарг, механізмів подання скарг і результатів їх розгляду¹⁰¹.
196. Усі скарги потрібно реєструвати, незалежно від того, коли вони виникають. Такі скарги мають бути частиною офіційного файлу (досьє) з інформацією про перебування особи під вартою. Щоразу коли скаргу подає сам допитуваний або її подають від його імені під час інтерв'ю, необхідно призупинити інтерв'ю для забезпечення належної фіксації скарги.
197. Якщо інтерв'юер має обґрунтовані підстави вважати, що до допитуваного застосовували жорстоке поводження або йому відмовляли в реалізації прав у період до інтерв'ю, він має повідомити про це відповідну посадову особу або орган, який відповідає за розгляд таких повідомлень.
198. Щоразу коли є підстави вважати, що було скоєно катування, навіть за відсутності скарги, потрібно провести ретельне, оперативне та неупереджене розслідування відповідно до статті 12 Конвенції ООН проти катувань¹⁰².
199. За наявності серйозних звинувачень, зокрема щодо катування, скарги має розглядати незалежна установа. Держави повинні створити зовнішні механізми розслідувань скарг, які мають бути оперативно та фінансово незалежні як від правоохоронних органів і прокуратури, так і від будь-яких інших відомств, відповідальних за осіб, яких утримуються під вартою. Щоб бути ефективними та незалежними, такі механізми повинні мати належні слідчі повноваження, політичну підтримку, людські та фінансові ресурси й компетенцію видавати рекомендації та керувати подальшими заходами.

100. Ст. 12-13 КПК.

101. Див., наприклад, правило 37 Луандських керівних принципів; CPT/Inf (2018)4, 27-ма загальна доповідь КПК, грудень 2017 р., с. 25-31.

102. Ст. 12 КПК.

200. Усі скаржники повинні бути захищені від будь-яких негативних наслідків і репресій, що можуть виникати внаслідок подання скарги¹⁰³.

Відшкодування збитків

201. Відшкодування для потерпілих від катувань чи іншого жорстокого поводження — це право людини, яке сприяє підзвітності та відновленню гідності. Відшкодування збитків сигналізує про сильну протидію порушенню наявних зобов'язань і має передбачати поєднання реституції, компенсації, реабілітації, задоволення потреб і гарантії неповторення порушення прав людини. Засоби правового захисту мають бути пропорційні завданій шкоді¹⁰⁴.
202. Доступ до засобів відшкодування для потерпілих від катувань або іншого жорстокого поводження не має залежати від факту встановлення особи підозрюваного у таких діях або притягнення його до відповідальності; необхідно лише встановити, що таке діяння було вчинено¹⁰⁵.
203. Вилучення доказів, отриманих унаслідок катувань чи інших видів жорстокого поводження є правом допитуваного й слугує ефективним засобом захисту від протиправної поведінки інтерв'юерів¹⁰⁶.

103. Ст. 13 КПК.

104. Ст. 14 КПК; див. A/RES/60/147, Основні принципи та настанови щодо права на засоби правового захисту та відшкодування збитків потерпілим від грубих порушень міжнародного права з прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, 16 грудня 2005 р.

105. Ст. 14 КПК; CAT/C/GC/3, Комітет проти катувань, Загальний коментар № 3 (2012), Впровадження статті 14 державами-учасниками, 13 грудня 2012 р., пункт 3.

106. A/HRC/30/37, Основні принципи та вказівки Організації Об'єднаних Націй щодо засобів правового захисту та процедур, що стосуються права кожного, хто позбавлений волі, порушувати справи в суді, Доповідь Робочої групи зі свавільного тримання під вартою, 6 липня 2015 р.

◀ Принцип 6 Про реалізацію

Запровадження процесуального інтерв'ю як підходу потребує жорстких національних заходів.

204. Для реалізації цих Принципів держави мають ухвалити й розробити відповідні правові, політичні, нормативні й інституційні системи та забезпечити судовий нагляд за органами, що проводять інтерв'ю. Для цього потрібні постійні та скоординовані заходи відповідних суб'єктів на національному рівні.
205. Застосовуючи надійні національні заходи, органи влади демонструють рішучість і довгострокове зобов'язання щодо:
- а) викорінення жорстокого поводження протягом усього процесу інтерв'ю та забезпечення дотримання міжнародних стандартів прав людини;
 - б) забезпечення належної та достатньої підготовки з питань інтерв'ю для всіх відповідних органів влади;
 - в) сприяння співпраці між експертами, практиками та розробниками політики стосовно створення відповідних і ефективних стратегій і методів інтерв'ю;
 - г) сприяння нагляду та підзвітності в питаннях інтерв'ю, боротьби з інституційною корупцією та культурою безкарності;
 - д) покращення функціонування системи кримінального правосуддя та здійснення правосуддя.
206. Це зобов'язання полягає не лише у вдосконаленні політики та практики запобігання будь-яким формам катувань та інших видів жорстокого поводження та підтримці верховенства права, а й у запровадженні найефективніших методів підвищення громадської безпеки у світлі міжнародних стандартів.

Національні нормативно-правові бази

207. Держави повинні систематично переглядати свою нормативно-правову базу, а також ухвалювати й оприлюднювати закони, інші нормативно-правові акти та політичні документи, що регулюють поводження з допитуваними особами, зокрема

процес інтерв'ю. Таке законодавство та процедура мають повністю відповідати наявним юридичним зобов'язанням за міжнародним правом, зокрема абсолютній забороні катувань та інших форм жорстокого поводження¹⁰⁷.

208. Правові гарантії, пов'язані з ефективним інтерв'ю, також мають бути закріплені в законодавстві та нормативних актах. Вони мають охоплювати щонайменше негайне повідомлення членів сім'ї, доступ до медичного огляду й доступ до адвоката. У зв'язку із цим держава повинна посилити доступ до правової допомоги та наданих державою захисників до й під час інтерв'ю¹⁰⁸.
209. Належна криміналізація катування й інших видів жорстокого поводження дуже важлива для сприяння проведенню ефективного інтерв'ю. Жодні виняткові обставини не можуть бути виправданням катуванню чи іншому жорстокому поводженню¹⁰⁹.
210. Нормативно-правова база має гарантувати, що будь-яке зізнання чи інша заява, отримана внаслідок катування чи іншої форми примусу, не має доказової сили, за винятком справ проти підозрюваних у вчиненні таких зловживань і того факту, що було зроблено заяву. Національне законодавство має передбачати відповідальність за зловживання та застосування примусу¹¹⁰.

Інституційна культура та спроможність

211. Керівники інституцій повинні виступати за ефективне інтерв'ю, поширюючи чітке й системне зобов'язання щодо позитивних змін. Зміна інституційної культури щодо інтерв'ю вимагає чіткого управління та ретельного планування.
212. Інституції повинні забезпечити інтеграцію всіх змін у національну законодавчу та політичну базу, пов'язаних із проведенням інтерв'ю, в інституційні правила та процедури, а також їх широке поширення серед працівників. Безпосередньо залучені до інтерв'ю працівники мають отримувати вказівки щодо практичних наслідків будь-яких нових законодавчих і політичних вимог.
213. Змістовна й довговічна зміна практики проведення інтерв'ю вимагає від держав виділяти належні людські та фінансові ресурси в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Це забезпечить зміцнення потенціалу та спроможності, зокрема шляхом спеціального навчання й доступу до відео та звукозаписувального обладнання.
214. Потрібно вживати заходів, що забезпечать діяльність органів кримінального судочинства й інших слідчих органів відповідно до внутрішніх і міжнародних

107. Ст. 11 КПК; A/HRC/RES/31/31, пункт 11; A/HRC/RES/46/15, пункт 10.

108. A/HRC/RES/31/31, пункти 4–9; A/HRC/RES/46/15, пункт 5.

109. Ст. 4–6 КПК.

110. Ст. 15 КПК; A/HRC/RES/31/31, пункт 13; A/HRC/RES/46/15, пункт 22; A/HRC/25/60, пункт 68; A/71/298/, пункт 100.

зобов'язань, а також їх прозоре та підзвітне функціонування в контексті судового та громадського контролю.

215. Інституційний потенціал правоохоронних органів та інших органів збору інформації може бути зміцнено завдяки постійним конструктивним відносинам з іншими відомствами, дослідниками та науковою спільнотою. Така співпраця, яка може виходити за межі національних кордонів, може забезпечити корисний аналіз та інформацію, що сприятиме вдосконаленню практики проведення інтерв'ю.

Судові органи

216. Незалежність судової влади та прокуратури має бути гарантована та захищена, щоб дати їм можливість відігравати активну роль у проведенні ефективного інтерв'ю¹¹¹. Це також стосується професійної та наукової незалежності експертних та інших пов'язаних служб.
217. Забезпечуючи основні правові гарантії, такі як право на справедливий судовий розгляд, судові органи повинні забезпечити постійне дотримання прав допитуваних. Для цього вони мають здійснювати перевірку способів інтерв'ю, а також, яким чином підозрювані користувалися своїми правовими та процесуальними гарантіями, як-от доступ до адвоката та медичного працівника.
218. Судові органи повинні не допускати наявності в слідчих органів стимулів для отримання зізнання будь-якими способами та сприяти використанню етичних і науково-обґрунтованих методів.
219. Судові органи повинні забезпечити, щоб у будь-якому провадженні були прийнятні лише законно отримані докази. Вони мусять стежити за будь-якими ознаками того, що свідчення могли бути надані в результаті застосування примусу або жорстокого поводження. Свідчення, отримані в результаті застосування катувань або іншого жорстокого поводження чи примусу, мають бути вилучені з будь-якого судового провадження відповідно до правила про недопустимість доказів¹¹².
220. Підозрюваних і обвинувачених необхідно фізично доставляти до судових органів для з'ясування законності їх затримання та тримання під вартою, яке їм має бути дозволено оскаржувати. Якщо є підстави вважати, що особа, яку доставляють до судових органів, могла стати жертвою жорстокого поводження, прокуратура й судові органи повинні проводити розслідування ex officio (за службовим обов'язком)¹¹³. Вони повинні вимагати проведення судово-медичної експертизи навіть за відсутності чіткого повідомлення чи скарги про жорстоке поводження.

111. Див., наприклад, A/HRC/13/L.19, Резолюція Ради з прав людини, 23 березня 2010 р.; див. також ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

112. Ст. 15 КПК; див. також A/HRC/25/60, пункти 66, 82.

113. Ст. 12 КПК; див. також CPT/Inf (2002) 15-та частина, Тенденції щодо стандартів КПК стосовно тримання під вартою в поліції, 2002, пункт 45.

221. Нарешті, судові органи повинні вжити всіх необхідних заходів, щоб винні в катуванні або жорстокому поводженні були притягнуті до відповідальності й до них були застосовані відповідні санкції¹¹⁴.

Поширення Принципів

222. Держави повинні поширювати Принципи серед усіх відповідних органів виконавчої, законодавчої та судової влади, зокрема правоохоронних органів та інших органів, що здійснюють збір інформації.
223. Поширення Принципів у співпраці з наглядовими органами, організаціями громадянського суспільства та широкою громадськістю сприятиме формуванню довіри громадян до слідчих органів.
224. Держави повинні збирати інформацію про заходи, вжиті відповідними органами влади щодо впровадження Принципів ефективного інтерв'ю для розслідувань і збору інформації і звітувати про тенденції та прогрес перед відповідними міжнародними й регіональними органами.

114. Див., наприклад, Керівні принципи ООН щодо ролі прокурорів, правило 16, 8-й конгрес ООН з питань запобігання злочинності та поводження з правопорушниками, Гавана, Куба, 1990 р., правило 16, Стандарти професійної відповідальності та виклад основних обов'язків і прав прокурорів, ухвалені Міжнародною асоціацією прокурорів двадцять третього квітня 1999 року, правило 4.3 (f).

Принципи проведення ефективного інтерв'ю для розслідування та збору інформації

Принцип 1 Про основи

Проведення ефективних інтерв'ю базується на наукових, правових та етичних основах.

Принцип 2 Про практику

Ефективне інтерв'ю – це всебічний процес збору точної та достовірної інформації за умови забезпечення відповідних правових гарантій.

Принцип 3 Про вразливість

Ефективне інтерв'ю вимагає виявлення та задоволення потреб допитуваних, що перебувають у ситуаціях вразливості.

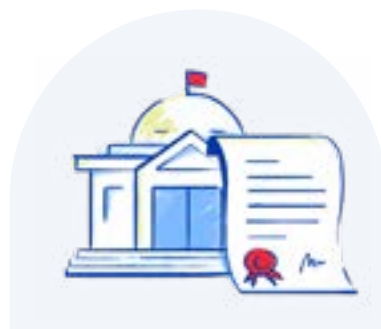
Принцип 4 Про навчання

Ефективне інтерв'ю – це професійна діяльність, яка вимагає спеціального навчання.

Принцип 5 Про підзвітність

Для ефективного інтерв'ю потрібні прозорі та підзвітні установи.

Принцип 6 Про реалізацію

Запровадження ефективного інтерв'ю потребує жорстких національних заходів.

«Ці Принципи проведення допитів базуються на суворій науці та багаторічному досвіді слідчих у кримінальних справах. Вони підвищують ефективність і точність збору доказів і запобігають судовим помилкам, спричиненим катуваннями та примусом до зізнання. Вони покликані захистити основні права осіб, підозрюваних у злочині, а також жертв і свідків, а також зміцнити довіру громадян до правоохоронних органів».

Хуан Е. Мендес (Juan E. Méndez),

Співголова Керівного комітету експертів

Колишній спеціальний доповідач ООН з питань тортур.

Принципи проведення ефективного інтерв'ю для розслідування та збору інформації

Принцип 1. Про основи.

Проведення ефективних інтерв'ю базується на наукових, правових та етичних основах.

Принцип 2 Про практику

Ефективне інтерв'ю – це всебічний процес збору точної та достовірної інформації за умови забезпечення відповідних правових гарантій.

Принцип 3 Про вразливість

Ефективне інтерв'ю вимагає виявлення та задоволення потреб допитуваних, що перебувають у ситуаціях вразливості.

Принцип 4 Про навчання

Ефективне інтерв'ю – це професійна діяльність, яка вимагає спеціального навчання.

Принцип 5 Про підзвітність

Для ефективного інтерв'ю потрібні прозорі та підзвітні установи.

Принцип 6 Про реалізацію

Запровадження ефективного інтерв'ю потребує жорстких національних заходів.